

Agencija za rad i zapošljavanje
Bosne i Hercegovine

BILTEN

Broj 6

April 2011.

IMPRESUM

- IZDAVAČ:** Agencija za rad i zapošljavanje
Bosne i Hercegovine,
Đoke Mazalića broj 3,
71000 Sarajevo,
Bosna i Hercegovina,
Telefon: (+ 387 33) 560-340,
Fax: (+ 387 33) 209-475,
E-mail: arz@arz.gov.ba,
Web: www. arz.gov.ba,
- ZA IZDAVAČA:** Adnan Delić, dipl. pravnik, direktor
- REDAKCIONI ODBOR:** Siniša Veselinović,
Alma Spahi,
Zorica Babić,
Samir Zuko,
Zvezdana Jelić,
Sanja Mašić,
Boris Pupić,
Olivera Vujičić.
- PREVOD:** Amra Rustanović.
- KOMPJUTERSKA I
GRAFIČKA OBRADA:** Samir Zuko,
Zvezdana Jelić
Boris Pupić.
- REDAKTURA I
LEKTORISANJE:** Alma Spahi,
Sanja Mašić,
Zorica Babić.
- ŠTAMPA:**
- TIRAŽ:** 150 komada

Publikovanje i umnožavanje u obrazovne i nekomercijalne svrhe je dozvoljeno, uz saglasnost izdavača.
Molimo korisnike ove publikacije da prilikom korištenja podataka navedu izvor.

Za sve informacije u vezi sa ovom publikacijom kontaktirati Odsjek za domaće tržište rada Agencije za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine, tel. (+387 33) 560-340

SADRŽAJ:

<i>Uvodna riječ</i>	4
<i>Tržište rada u 2010. godini</i>	5
<i>Intervju</i>	7
<i>Domaće tržište rada</i>	12
<i>Međunarodna saradnja u oblasti tržišta rada</i>	16
<i>Tema broja</i>	19
<i>IPA projekti</i>	23
<i>Informacije – zanimljivosti</i>	24
<i>Statistički pregled</i>	27
<i>Registrovana zaposlenost</i>	27
<i>Registrovana nezaposlenost</i>	29
<i>Zaposlenost i nezaposlenost – Anketa o radnoj snazi</i>	37
<i>Izvori podataka i metodološka objašnjenja</i>	38

UVODNA RIJEČ

Poštovane čitateljke, poštovani čitaoci,

Sa radošću Vam predstavljamo šesti broj Biltena Agencije za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine.

Kao i uvijek Bilten otvaramo pregledom tržišta rada u 2010. godini, a zatvaramo detaljnim statističkim podacima vezanim za kretanje na tržištu rada u protekloj godini.

U želji da budemo što zanimljiviji i aktuelniji po prvi put Vam nudimo novu rubriku - Tema broja, u kojoj, ovaj put, pišemo o politikama zapošljavanja zemalja Evropske unije.

Pored Teme broja u Biltenu možete naći informacije o aktivnostima Agencije za rad i zapošljavanje BiH na domaćem i međunarodnom tržištu rada, zanimljive informacije povezane sa domaćim i međunarodnim tržištem rada, te intervju sa novim direktorom Agencije, gospodinom Adnanom Delićem.

S poštovanjem,

Redakcioni odbor

TRŽIŠTE RADA U 2010. GODINI

Tržište rada pod teretom recesije

Pripremila: Zvezdana Jelić, viši stručni saradnik za prikupljanje i obradu podataka i sistem programer u Odsjeku za domaće tržište rada

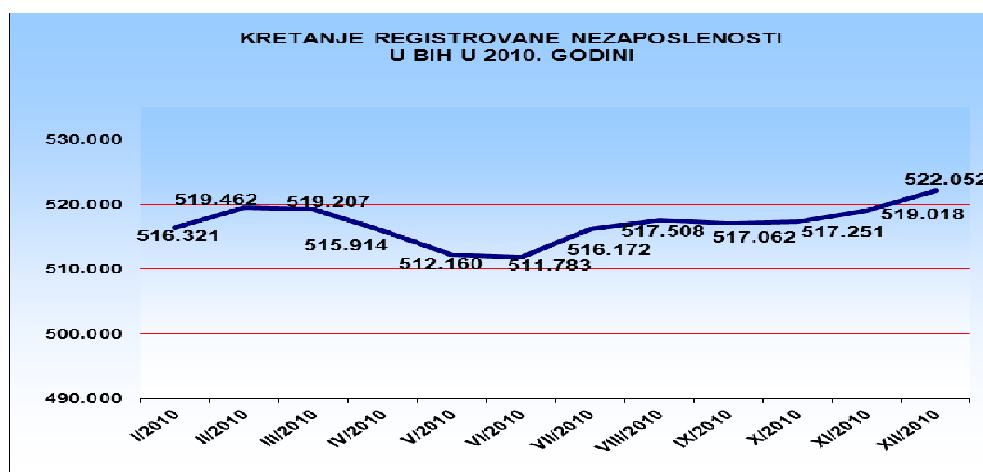
Kao i prethodne godine, tržište rada u Bosni i Hercegovini u 2010. godini bilo je pod velikim utjecajem ekonomske krize. Usporen ekonomski rast iz 2009. godine uvjetovao je nepovoljno okruženje na tržištu rada. Tako je nastavljen trend rasta broja nezaposlenih lica iz 2009. godine, zatim došlo je do smanjenja broja zaposlenih osoba u odnosu na prethodnu godinu, ali i do povećanja broja lica sa evidencija zavoda i službi zapošljavanja koja su zaposlena u 2010. godini u odnosu na prethodnu godinu.

Nezaposlenost

U 2010. godini nastavljen je trend rasta registrovane nezaposlenosti. Ovaj rast je bio znatno usporeniji nego u prethodnoj godini, kada je broj registrovanih nezaposlenih lica bilježio ubrzan rast koji je za godinu dana iznosio 5,7%. **Krajem decembra 2010. godine povećanje broja nezaposlenih lica u poređenju sa istim periodom 2009. godine iznosilo je 11.472 lica ili 2,3%.**

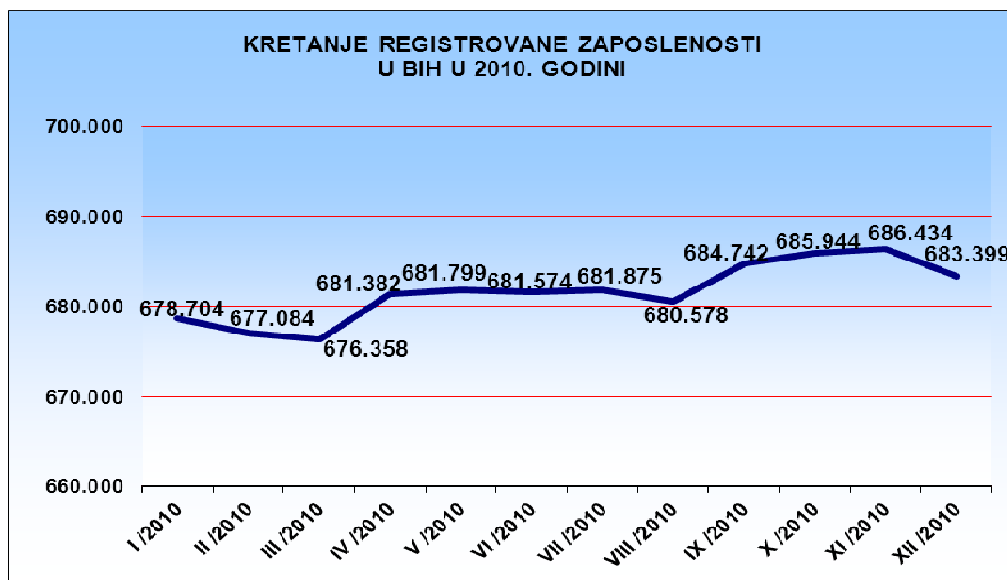
Mjesečno kretanje registrovane nezaposlenosti u 2010. godini pokazuje u prva dva mjeseca rast broja nezaposlenih lica za 1,7%. Od marta do kraja juna 2010. godine registrovano je smanjenje broja nezaposlenih lica za 1,5%, dok je od jula do kraja decembra 2010. godine ponovo zabilježen rast broja nezaposlenih lica. Najmanji broj nezaposlenih u 2010. godini bio je u junu 511.783, a najveći u decembru 522.052.

Poredeći sa prethodnom godinom broj nezaposlenih lica konstantno je bio veći nego u istim mjesecima 2009. godine, s tim da se iz mjeseca u mjesec taj broj postepeno smanjivao tako da je **najveće povećanje nezaposlenosti zabilježeno u periodu I-2010 / I-2009 i iznosilo je 5,7%**, za II-2010 / II-2009 iznosilo je 5,6%, za III-2010 / III-2009 iznosilo je 5,2%, za IV-2010 / IV-2009 4,6%, za V-2010 / V-2009 4,4%, za VI-2010 / VI-2009 i VII-2010 / VII-2009 iznosilo je 3,9%, za VIII-2010 / VIII-2009 3,4%, IX-2010 / IX-2009 2,9%, X-2010 / X-2009 2,6%, a za XI-2010 / XI-2009 iznosilo je 2,5%. **Najmanje povećanje broja nezaposlenih lica registrovano je u decembru 2010. godine i iznosilo je 2,3%.**

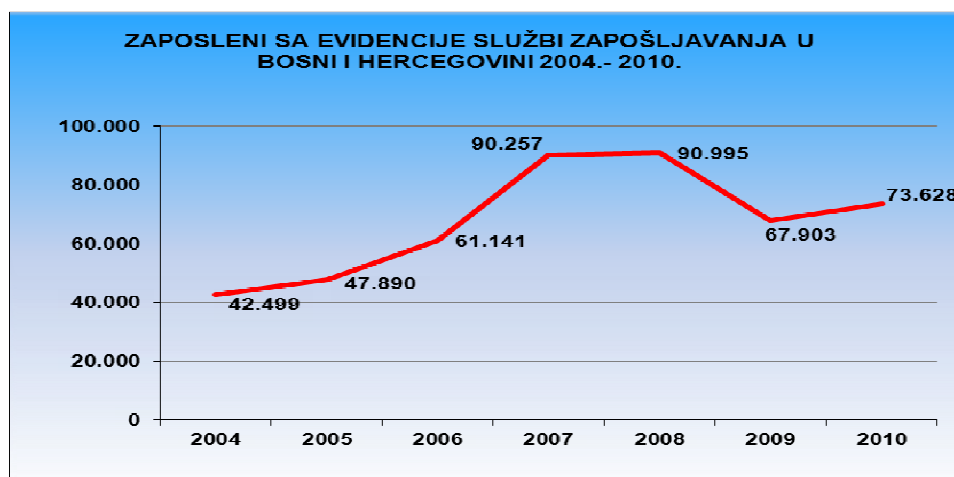
Zaposlenost

Broj zaposlenih lica u 2010. godini imao je trend smanjenja. Prema podacima Agencije za statistiku BiH, prosječan broj zaposlenih lica u Bosni i Hercegovini u 2010. godini iznosio je 681.656 lica, od čega je 276.634 ili 40,6% žena. U odnosu na prosjek 2009. godine, broj ukupno zaposlenih u pravnim licima smanjen je za 2,1%.

Zapošljavanje

U 2010. godini, sa evidencija Federalnog zavoda za zapošljavanje, Zavoda za zapošljavanje Republike Srpske i Zavoda za zapošljavanje Brčko Distrikta BiH ukupno je zaposleno 73.628 nezaposlenih lica. Broj zaposlenih sa evidencija u odnosu na 2009. godinu bio je veći za 5.725 ili 8,4%.

Najviše je zaposleno kvalifikovanih radnika (KV), njih 26.875 ili 36,5%, zatim radnika sa srednjom stručnom spremom (SSS), njih 21.938 ili 29,79% i radnika sa visokom stručnom spremom (VSS), njih 12.266 ili 16,66%. Na osnovu ovoga vidljiv je trend, nastavljen ranijih godina, da je učešće lica sa visokom stručnom spremom u zapošljavanju veće nego njeno proporcionalno učešće u ukupnom broju nezaposlenih, što implicira zaključak da lica sa fakultetskom diplomom brže i lakše nalaze posao.

INTERVJU

Adnan Delić, direktor Agencije za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine:

IPA fondovi nam mogu pomoći da smanjimo nezaposlenost

Pripremio: Boris Pupiće, stručni saradnik za odnose sa javnošću, informisanje i izdavaštvo

Gospodine Deliću, u julu mjesecu 2010. godine preuzeli ste dužnost direktora Agencije za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine. Koji su Vaši prioriteti i ciljevi iz domena rada Agencije?

Moj prioritet jeste promovirati Agenciju za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine u vodeću instituciju kada je riječ o problemu zapošljavanja u Bosni i Hercegovini. U tom cilju potrebno je osnažiti tehničke i ljudske resurse Agencije i te resurse usmjeriti ka različitim fondovima kojima se može pristupiti putem različitih projekata. Zatim, potrebno je nastaviti razvijati međunarodnu saradnju nacionalnih službi za zapošljavanje, inicirati nove međudržavne sporazume o zapošljavanju, a na domaćem planu nastaviti uspješnu saradnju sa entitetskim zavodima za zapošljavanje i Zavodom za zapošljavanje Brčko distrikta BiH.

Kakva je bila slika tržišta rada u Bosni i Hercegovini u 2010. godini? Kako se kretala zaposlenost i nezaposlenost u ovom periodu?

Privreda Bosne i Hercegovine u 2010. počela je pokazivati trendove laganog oporavka i izlaska iz ekonomske krize, ali te tendencije nisu značajnije uticale na kretanja na tržištu rada. I pored preduzetih mjera za stimulisanje zapošljavanja i ublažavanje krize u BiH u 2010. prisutan je trend rasta broja nezaposlenih lica, iako je on značajno usporen u odnosu na 2009. U odnosu na 2009. godinu, 2010. godina je bila godina sa manjim brojem osoba kojima je prestao radni odnos po različitim osnovama. Dok je u 2009. godini broj osoba kojima je prekinut radni odnos po različitim osnovama iznosio 94.708, taj broj u 2010. godini iznosio je 89.324 što je smanjenje u odnosu na isti period iz 2009. godine od 5.391 osobe ili 5,69%.

Isto tako, broj zaposlenih lica u 2010. godini je manji u odnosu na 2009. godinu iako je primjetan trend povećanja broja zaposlenih krajem 2010. godine u odnosu na početak godine. Prema podacima Agencije za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine, od ukupnog broja zaposlenih najviše osoba je zaposleno u prerađivačkoj industriji (131.273 lica), zatim u trgovini na veliko i malo (123.673), a ostale djelatnosti imaju ispod 70.000 zaposlenih lica.

Koliko je trenutno u BiH ukupno nezaposlenih osoba? Kolika je trenutna stopa nezaposlenosti u BiH i koji faktori utiču na ovu stopu?

Prema posljednjim pokazateljima Agencije za rad i zapošljavanje BiH, na osnovu podataka dobijenih od Federalnog zavoda za zapošljavanje, Zavoda za zapošljavanja Republike Srpske (RS) i Zavoda za zapošljavanje Brčko Distrikta BiH, na dan 31. decembra 2010. na evidencijama zavoda i službi zapošljavanja u BiH bilo je registrovano 522.052 nezaposlene osobe. Kada je riječ o stopi nezaposlenosti, podaci su slijedeći. *Administrativna stopa nezaposlenosti*, koja se izračunava tako što se broj evidentiranih nezaposlenih lica podijeli sa zbirom broja evidentiranih nezaposlenih i broja registrovanih zaposlenih radnika i taj količnik pomnoži sa 100 kako bi se dobio procentni broj, prema posljednjim podacima za decembar 2010. godine iznosila je 43,3 posto. Nasuprot nje, *anketna stopa nezaposlenosti*, gdje se u anketi o radnoj snazi smatraju zaposlenim

ona lica iz uzorka koja su u referentnoj sedmici provođenja ankete radila makar jedan sat i ostvarila neki dohodak po osnovu rada, prema posljednjim podacima iznosi 27,2 posto.

Glavni faktori koji utiču na ovoliku stopu su: dostignuti nivo ekonomskog razvoja, smanjeni i neadekvatan privredni rast koji ne može da generiše novo zapošljavanje, nezavršeni proces vlasničke transformacije preduzeća gdje još uvijek radnici ostaju bez posla zbog stečaja i likvidacije preduzeća, jak neformalni sektor privrede (oko 35 posto ukupne privrede) koji generiše neformalno zapošljavanje i rad "na crno".

Prema podacima Agencije, koliko je osoba zaposleno sa evidencija zavoda i službi zapošljavanja u 2010. godini? Kakva je struktura zaposlenih i nezaposlenih? Koja zanimanja su najtraženija, a koja nisu tražena?

U 2010. godini ukupno je sa evidencija nezaposlenih lica zavoda i službi zapošljavanja u BiH zaposleno 73.628 osoba. Ovaj broj predstavlja povećanje broja zaposlenih lica u odnosu na 2009. godinu od 5.725 lica ili 8,43%.

U strukturi lica koja traže zaposlenje, zaključno sa 31.12.2010. godine, NKV radnika je 160.166 ili 30,68%, PKV 13.980 ili 2,68%, KV 185.247 ili

35,48%, VKV 4.051 ili 0,78%, NSS 2.009 ili 0,38%, SSS 127.584 ili 24,44%, VŠS 7.201 ili 1,38% i VSS 21.814 ili 4,18%. Najveći broj evidentirane nezaposlenosti čine lica sa trećim stepenom obrazovanja KV radnici 35,48%, te NKV radnici 30,68%.

Što se tiče podataka o najtraženijim zanimanjima, prema našim informacijama, a na osnovu broja konkursa i oglasa za posao, najtraženija zanimanja su zanimanja nastavnika i profesora različitih smjerova u osnovnom, srednjem i visokom obrazovanju. Dakle u pitanju su poslovi koji traže VSS. Također, analize oglasa pokazuju da su traženi i farmaceuti, diplomirani inženjeri elektrotehnike, telekomunikacija, informatike i saobraćaja, a traženi su i ekonomisti i pravnici. Iako je ekonomista i pravnik najviše, oni ipak najbrže i nalaze posao. Od nižih kvalifikacija traženi su staklar, stolar, zidar, hidroizolater, varilac, armirač, stočarsko-veterinarski tehničar, tehničar elektronske optike i sl.

Sa druge strane, kao i proteklih godina, na evidenciji nezaposlenih najviše je prodavača, automehaničara, ekonomskih tehničara, maturanata gimnazija, konobara, metalaca, vozača, medicinskih sestara, administratora, mašinskih tehničara, ali i ekonomista, pravnik, mašinskih inženjera, pedagoga i sl.

Koliko je nezaposlenih osoba u BiH do sada uključeno u mjere aktivne politike zapošljavanja?

Ukupno je na nivou BiH u 2010. godini programima aktivnih mjera obuhvaćeno 19.139 lica. Programi Federalnog zavoda za zapošljavanje i kantonalnih službi zapošljavanja uključuju Program sufinansiranja zapošljavanja mladih bez radnog iskustva (1.244 lica), Program zapošljavanja osoba sa invaliditetom i drugih teže zapošljivih grupa (357 lica), Program zapošljavanja žena (643 žene), Program samozapošljavanja i zapošljavanja povratnika (607 lica), Program obuke, dokvalifikacije i prekvalifikacije (1.600 lica), Program zapošljavanja i samozapošljavanja Roma (98 lica), Program pripreme za zapošljavanje "Uspjet ću!" (3.113 lica), Programi info i motivacijskih seminara (6.757 lica). Programi Zavoda za zapošljavanje Republike Srpske (RS) uključuju: Projekat sufinansiranja zapošljavanja nezaposlenih lica (2.348 lica) kojim su obuhvaćeni demobilisani veterani i lica u čijim porodicama niko nije zaposlen, Program sufinansiranja zapošljavanja mladih bez radnog iskustva "Prvi posao" (1.236 lica), Program podrške zapošljavanju povratnika (257 lica), Program podrške zapošljavanju Roma (73 lica).

Programi Zavoda za zapošljavanje Brčko Distrikta BiH uključuju: Program zapošljavanja pripravnika (590 lica), Program pripreme za tržište rada (90 lica), Program zapošljavanja lica starije starosne dobi (45 lica), Program zapošljavanja lica koja na evidenciji zavoda čekaju na zaposlenje duže od pet godina (72 lica), Program zapošljavanja Roma (9 lica).

Koji su najznačajniji implementirani projekti Agencije za rad i zapošljavanje BiH u 2010. godini?

Agencija za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine je u 2010. godini aktivno učestvovala u realizaciji dva projekta: Projekat unapređenja aktivnih tržišta rada u BiH (IALM) i Projekat zapošljavanja i zadržavanja mladih (YERP). Prvi projekat imao je za cilj poboljšanje zapošljavanja nezaposlenih osoba, pružanja boljih, ciljanih i učinkovitijih aktivnih mjera na tržištu rada, jačanje kapaciteta javnih institucija na svim nivoima, poboljšanje informacijske tehnologije prijenosa podataka, obezbjeđivanje boljeg imidža javnih službi za zapošljavanje kao i povećanja važnosti motivacije i pozitivnog razmišljanja.

"Program zapošljavanja i zadržavanja mladih" imao je za cilj da odgovori na visoku stopu nezaposlenosti mladih i spriječi odliv vrijednih resursa iz zemlje. Konkretni programski ciljevi su bili: povećanje kapaciteta obrazovnog sistema i lokalnih zajednica za unapređenje zapošljavanja mladih, unapređenje sposobnosti zavoda za zapošljavanje i civilnog društva za izradu i realizaciju integriranog paketa mjera za zapošljavanje mladih i maksimiziranje pozitivnog utjecaja migracija mladih, dok je utjecaj neregularnih migracija minimiziran.

Također, Agencija je, zajedno sa Ministarstvom civilnih poslova BiH i drugim institucijama iz oblasti rada i zapošljavanja u BiH, učestvovala u definisanju projektnih ideja za dobijanje sredstava iz IPA fondova u 2011. za slijedeće projekte: Jačanje kapaciteta javnih službi za zapošljavanje i realizacija Strategije o zapošljavanju u BiH i strategija entiteta i Brčko Distrikta BiH, zatim Harmonizacija domaćeg zakonodavstva iz oblasti zaštite i zdravlja na radu sa EU zakonodavstvom (acquis communautaire), Izgradnja i jačanje kapaciteta javnih službi i centara za obuku i prekvalifikaciju, odnosno obrazovanje odraslih, te stručno usavršavanje i provođenje rehabilitacije teško zapošljivih kategorija.

U 2010. godini Agencija je bila domaćin konferencije pod nazivom „Priprema i izrada projekata za korištenje IPA fondova za prekograničnu saradnju – primjeri dobre prakse“. Koji su to onda primjeri korištenja sredstava ovih fondova, pogotovo po pitanju zapošljavanja i kakve su šanse da Agencija u budućnosti koristi sredstva iz IPA fondova?

Agencija za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine je 22. septembra 2010. godine u Sarajevu organizirala konferenciju „Priprema i izrada projekata za korištenje sredstava IPA fondova za prekograničnu saradnju – primjeri dobre prakse“ s ciljem razmjene iskustava između, sa jedne strane, županijskih filijala Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, a sa druge, entitetskih zavoda za zapošljavanje, Zavoda za zapošljavanje Brčko Distrikta BiH i kantonalnih službi za zapošljavanje. Naš osnovni motiv bio je upoznati zavode za zapošljavanje u BiH sa iskustvima dobre prakse u prekograničnoj saradnji između filijala Hrvatskog zavoda za zapošljavanje sa zavodima za zapošljavanje u Mađarskoj i Sloveniji. Također, motiv je bio da konferencija bude prvi korak u uspostavljanju saradnje između prisutnih institucija. Putem konferencije mi smo inicirali povezivanje

zavoda za zapošljavanje iz BiH i Hrvatske i sada je na zavodima da ovu saradnju nastave razvijati u smislu kreiranja zajedničkih projektnih prijedloga koji će se delegirati Evropskoj komisiji.

Konferencija je rezultirala slijedećim zaključcima: da se uspostavi saradnja između županijskih službi Hrvatskog zavoda za zapošljavanje i kantonalnih službi za zapošljavanje, regionalnih filijala Zavoda za zapošljavanje Republike Srpske i Zavoda za zapošljavanje Brčko Distrikta BiH u cilju pripreme, izrade i kandidovanja zajedničkih projekata prekogranične saradnje u oblasti zapošljavanja za korištenje sredstava iz IPA fondova; zatim da se organizuju obuke zaposlenih u zavodima i službama zapošljavanja u BiH za izradu projekata prekogranične saradnje finansiranih iz sredstava IPA fondova; te da se uspostavi projektni tim u Agenciji za rad i zapošljavanje BiH koji

će raditi na koordinaciji, pripremi i izradi projektne dokumentacije za korištenje sredstava IPA fondova u oblasti zapošljavanja. Na ovaj način mi cijenimo da ćemo unaprijediti postojeće ljudske resurse, te da ćemo korištenjem raspoloživih sredstava smanjiti broj nezaposlenih lica u Bosni i Hercegovini.

Kakve su perspektive kretanja tržišta rada u BiH u 2011. godini, odnosno, šta je potrebno da nove vlasti u BiH konkretnije učine kako bi se smanjio broj nezaposlenih?

Budući da se ekonomija Bosne i Hercegovine može svrstati u grupu “malih otvorenih ekonomija” ona je visoko senzibilna na globalna kretanja. Da bi se omogućio značajniji rast zaposlenosti potrebno je da privreda Bosne i Hercegovine ostvari visoke stope ekonomskog rasta. Najbitniji makroekonomski izazov u narednom periodu je povećati domaće javne i privatne investicije, uz iniciranje veće stope domaće štednje, kao i višeg obima stranih direktnih investicija. Investicije bi omogućile otvaranje novih radnih mjesta i smanjenje stope nezaposlenosti, koja je za sada još uvijek među najvećim u regionu. Strane investicije bi se, uz poštovanje dalje makroekonomske stabilizacije, mogle povećati i ograničiti na stopu od 6% GDP-a, što je prosječan

iznos koji se može vidjeti kod uspješnih ekonomija u regionu. Reforme tržišta rada (koje se ogledaju u harmonizaciji zakona u Bosni i Hercegovini i njihovo usklađivanje sa zakonodavstvom EU) i restrukturiranje sektora preduzeća ostaju najvažniji prioriteti tranzicije u narednom srednjoročnom periodu.

Duboko ukorijenjene slabosti u sektoru preduzeća, koje se ogledaju u gubicima i prezaduženosti, treba prioritetno rješavati da bi se ojačala vanjska konkurentnost, ekonomski rast i porast zaposlenosti, te pružila podrška korigovanju deficita vanjskog tekućeg računa. Provođenje stečajnih postupaka, smanjenje administrativnih prepreka za poslovanje preduzeća i dodatno jačanje jedinstvenog ekonomskog prostora unutar Bosne i Hercegovine predstavljaju preduslove za efikasno oživljavanje preduzeća.

Predložene politike bi dovele do nastavka održavanja godišnje stope rasta između 5% i 6% u narednom srednjoročnom periodu, koji bi odražavao porast nivoa produktivnosti. Ključ za postizanje makroekonomske održivosti je i dalje smanjenje udjela javne potrošnje u GDP-u. Ovdje se misli na smanjenje potrošnje na plate u javnoj administraciji na svim nivoima u Bosni i Hercegovini, koje treba da nadoknade porast javne potrošnje za kapitalne investicije.

Jak utjecaj na poboljšanje stanja na tržištu rada imao bi samo ekonomski rast koji bi omogućio zapošljavanje na godišnjem nivou od oko 150.000 lica, što bi izazvalo osjetan pad broja registrovanih nezaposlenih lica. Značajno poboljšanje vezano je i za reforme u oblasti socijalne politike, gdje bi odvajanje uslova statusa nezaposlenih lica i statusa lica koja koriste socijalna davanja dala značajniji stimulans smanjenju nezaposlenosti. Takođe, potrebno je provesti reforme u fiskalnoj politici koje se tiču smanjenja oporezivanja rada i međusobne harmonizacije između entiteta, što bi uticalo na smanjenje neformalnog sektora ekonomije i pojavu rada „na crno“.

Na čemu će biti akcenat rada Agencije u 2011. godini?

Aktivnosti Agencije u 2011. godini će biti usmjerene u dva pravca: oblasti zapošljavanja na međunarodnom nivou, te koordinacija aktivnosti zajedno sa entitetskim zavodima za zapošljavanje i Zavodom za zapošljavanje Brčko Distrikta BiH.

Kada je riječ o međunarodnom nivou pratiti ćemo zaključivanje i provođenje u praksi već iniciranih međudržavnih sporazuma o zapošljavanju radnika između BiH i slijedećih država: Slovenije, Srbije i Katara. Također, planiramo inicirati zaključivanje međudržavnih ugovora u oblasti zapošljavanja sa: Italijom, Rusijom, Malezijom, Turskom, Kuvajtom i Libijom. Na ovaj način planiramo uspostaviti pravne okvire putem kojih će naši građani moći tražiti posao i na tržištima rada navedenih država.

Planiramo nastaviti realizaciju dogovora sa Saveznom Republikom Njemačkom na osnovu kojega svako ljeto oko 200 naših studenata ima priliku otići na ferijalnu praksu u ovu državu, tu su već spomenute aktivnosti vezane za projekte iz IPA fondova i sl.

Na domaćem nivou ćemo nastaviti koordinirati aktivnosti sa entitetskim zavodima i Zavodom za zapošljavanje Brčko Distrikta BiH na svim onim pitanjima kojima prema Zakonu o Agenciji za rad i zapošljavanje BiH možemo sarađivati, a naročito oko predlaganja i realizacije projekata finansiranih iz IPA fondova.

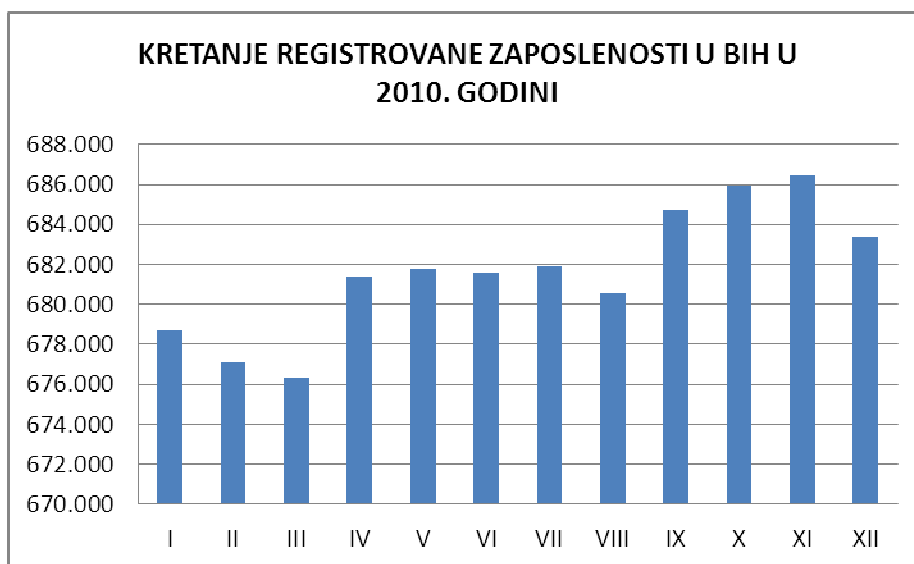
DOMAĆE TRŽIŠTE RADA**U 2010. godini zaposleno 73.628 lica**

Pripremio: Siniša Veselinović, šef Odsjeka za domaće tržište rada

U ovome članku ćemo pokušati ukratko da obuhvatimo pregled situacije i najvažnije aktivnosti na tržištu rada i djelatnosti zavoda i službi zapošljavanja u BiH u 2010. godini. Zbog ograničenja u pogledu veličine članka, najveći značaj će se dati aktivnim mjerama zapošljavanja, dok će biti izostavljeni drugi aspekti rada zavoda i službi zapošljavanja u BiH.

Trenutna situacija

U 2010. godini privreda Bosne i Hercegovine prikazuje trendove laganog oporavka i izlaska iz recesione krize, ali te tendencije nisu značajnije uticale na kretanja na tržištu rada. I pored preduzetih mjera za stimulisanje zapošljavanja i ublažavanje krize u BiH u 2010. godini prisutan je trend rasta broja nezaposlenih lica, iako je on značajno usporen u odnosu na 2009. godinu.

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Trend smanjenja broja zaposlenih u BiH nastavljen je u 2010. godini. Pad broja zaposlenih u jedanaest mjeseci 2010. godine iznosio je 1% i veći je nego u 2009. godini (0,4%). Najveće smanjenje broja zaposlenih lica u ovom periodu bilo je u sektoru hotela i restorana, građevinarstva i prerađivačke industrije. U sektoru hotela i restorana zabilježen je najveći pad zaposlenosti i u periodu januar-novembar 2010. godine broj zaposlenih manji je za 8,2% nego u istom periodu 2009. godine, u sektoru građevinarstva koji obuhvata oko 20% od ukupno zaposlenih ovaj broj je manji za 7,6%, dok je u prerađivačkoj industriji smanjen za 4,4%.

Smanjenje broja zaposlenih lica analogno je pratilo povećanje broja nezaposlenih lica. Dok je 2009. godinu obilježio kontinuiran rast broja registrovanih nezaposlenih lica, koji je za godinu dana iznosio 5,7%, u 2010. godini stopa rasta je bila znatno usporenija i na kraju godine povećanje broja nezaposlenih lica iznosilo je 2,2% u odnosu na 2009. godinu. Na ovakav trend na tržištu rada najviše su uticali usporeni privredni razvoj koji je generisao smanjenje ponude slobodnih radnih mjesta, smanjen priliv direktnih stranih investicija i proces stečaja i likvidacija preduzeća, koji direktno uzrokuju porast nezaposlenih lica na evidencijama zavoda i službi zapošljavanja.

Ipak, uz svu ovu otežanu situaciju na tržištu rada, uzrokovanu još uvijek osjetnim uticajem ekonomske krize, povećanim prilivom nezaposlenih i smanjenom ponudom slobodnih radnih mjesta, u **periodu januar-decembar 2010. godine** sa evidencija Federalnog zavoda za zapošljavanje, Zavoda za zapošljavanje Republike Srpske i Zavoda za zapošljavanje Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine **zaposleno je 73.628 lica, što je u odnosu na isti period prošle godine više za 5.725 ili 8,43%.**

Ako sagledamo gore navedene generalne karakteristike, **opšta konstatacija je da se ipak može vidjeti lagani trend oporavka stanja na tržištu rada, što je prvenstveno odraz oporavka ekonomije**, ali još uvijek prisutne negativnosti (smanjenje ponude slobodnih radnih mjesta, smanjen priliv direktnih stranih investicija i proces stečaja i likvidacija preduzeća) značajno utiču na postojeće stanje.

Aktivnosti zavoda i službi zapošljavanja na tržištu rada u BiH u 2010. godini

Zavodi i službe zapošljavanja u Bosni i Hercegovini u 2010. godini su svoj rad prvenstveno usmjerili na:

- Preduzimanje mjera na ublažavanju negativnih efekata svjetske ekonomske krize koji se reflektuju i na tržište rada;
- Jačanje posredničke funkcije zavoda i službi zapošljavanja u cilju efikasnijeg pružanja usluga poslodavcima i nezaposlenim licima;
- Unapređenje saradnje i dijaloga sa drugim društvenim partnerima aktivnim na tržištu rada;
- Nastavak provođenja postojećih i definisanje novih mjera aktivne politike zapošljavanja kroz projekte zapošljavanja ciljnih grupa na tržištu rada;
- Dalje aktivnosti na jačanju funkcije profesionalnog informisanja i usmjeravanja;
- Prevenciju dugoročne nezaposlenosti i podizanje nivoa aktivacije nezaposlenih lica u cilju uspješnijeg angažovanja na pronalaženju zaposlenja;
- Nastavak aktivnosti na unapređenju organizacije rada zavoda i službi zapošljavanja, primjerene potrebama savremene organizacije tržišta rada i radne snage.

Ako se uzmu u obzir finansijski pokazatelji u prethodne dvije godine, vidljivo je da su za ostvarivanje prava po osnovu nezaposlenosti utrošena velika finansijska sredstva, **dok provođenje aktivnosti koje su suštinske za tržište rada i odnose se na posredovanje i provođenje aktivnih mjera zapošljavanja zavisi od trenutnih finansijskih mogućnosti i finansijske podrške drugih partnera i organizacija.**

Tabela 1. Pregled najvažnijih programa aktivnih mjera zapošljavanja koje su provodili zavodi i službe zapošljavanja u BiH u 2010. godini

Programi Federalnog zavoda za zapošljavanje i kantonalnih službi zapošljavanja: <ul style="list-style-type: none">• Program zapošljavanja lica sa invaliditetom i drugih teže zapošljivih grupa (357 lica),• Program zapošljavanja žena (643 žene),• Program samozapošljavanja i zapošljavanja povratnika (607 lica),• Program obuke, dokvalifikacije i prekvalifikacije (1.600 lica),• Program zapošljavanja i samozapošljavanja Roma (98 lica),• Program pripreme za zapošljavanje "Uspjet ću!" (3.113 lica),• Programi info i motivacijskih seminara (6.757 lica).
Programi Zavoda za zapošljavanje Republike Srpske: <ul style="list-style-type: none">• Projekat sufinansiranja zapošljavanja nezaposlenih lica (2.348 lica),• Program sufinansiranja zapošljavanja mladih bez radnog iskustva "Prvi posao" (1.236 lica),• Program podrške zapošljavanju povratnika (257 lica),• Program podrške zapošljavanju Roma (73 lica).
Programi Zavoda za zapošljavanje Brčko Distrikta BiH: <ul style="list-style-type: none">• Program zapošljavanja pripravnika (590 lica),• Program pripreme za tržište rada (90 lica),• Program zapošljavanja lica starije starosne dobi (45 lica),• Program zapošljavanja lica koja na evidenciji zavoda čekaju na zaposlenje duže od pet godina (72 lica),• Program zapošljavanja Roma (9 lica).

Osim aktivnosti posredovanja, stručnog informisanja, usmjeravanja i provođenja mjera aktivne politike zapošljavanja, zavodi i službe zapošljavanja su posebno bile opterećene izvršavanjem zakonskih nadležnosti iz domena materijalne i socijalne sigurnosti nezaposlenih lica (novčana naknada, zdravstveno osiguranje, dokup staža za sticanje uslova za penziju).

Konstituiran novi Savjetodavni odbor Agencije

Pripremila: Olivera Vujičić, stručni savjetnik za pravne poslove

Na konstituirajućoj sjednici Savjetodavnog odbora Agencije za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine, održanoj 23.12.2010. godine, verifikovan je mandat članovima Savjetodavnog odbora Agencije imenovanim u skladu sa članom 13. Zakona o Agenciji za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine.

Za članove Savjetodavnog odbora Agencije imenovani su:

- **Džana Kadribegović**, ispred Federalnog ministarstva rada i socijalne politike,
- **Čedo Kovačević**, ispred Ministarstva rada i boračko-invalidske zaštite Republike Srpske,
- **Edhem Biber**, ispred Ekonomsko-socijalnog vijeća FBiH,
- **Mladen Pandurević**, ispred Ekonomsko-socijalnog vijeće FBiH,
- **Velka Odžaković**, ispred Ekonomsko-socijalnog savjeta RS,
- **Saša Ačić**, ispred Ekonomsko-socijalnog savjeta RS,
- **Damir Dizdarević**, ispred Ministarstva civilnih poslova BiH,
- **Pero Gudeljević**, ispred Vlade Brčko distrikta BiH,
- **Ilija Kalajdžić**, ispred Sindikata Brčko distrikta BiH,
- **Aleksandra Simikić**, ispred Udruženja poslodavaca Brčko Distrikta BiH i
- **Suljo Borovina**, kao eminentni naučni radnik.

Pored ovih lica u radu Savjetodavnog odbora Agencije po funkciji učestvuju i: direktor Agencije za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine, zamjenik direktora Agencije, direktor

Federalnog zavoda za zapošljavanje, direktor Zavoda za zapošljavanje RS i direktor Zavoda za zapošljavanje Brčko distrikta BiH.

Održanim sastankom konstituiran je novi Savjetodavni odbor te je usvojen Poslovnik o radu Savjetodavnog odbora za naredni period. Za predsjedavajućeg Savjetodavnog odbora izabran je profesor Fakulteta političkih nauka u Sarajevu, **Suljo Borovina**, dok je zamjenik predsjedavajućeg **Velka Odžaković**, generalni sekretar Saveza sindikata Republike Srpske. Ovo je prvi put da je Savjetodavni odbor konstituiran na tripartitnoj osnovi jer ga čine predstavnici nadležnih institucija, poslodavaca i sindikata na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini.

Nakon konstituiranja i verifikacije mandata, a na osnovu Zakona o Agenciji za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine, članovi Savjetodavnog odbora Agencije su usvojili Poslovnik o radu Savjetodavnog odbora Agencije, a također i Program rada Agencije za 2011. godinu.

Na konstituirajućoj sjednici je također dogovoreno da se sjednice, u narednom mandatnom periodu, održavaju najmanje jednom kvartalno, da bi se što uspješnije odgovorilo zadacima definiranim Zakonom o Agenciji za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine.

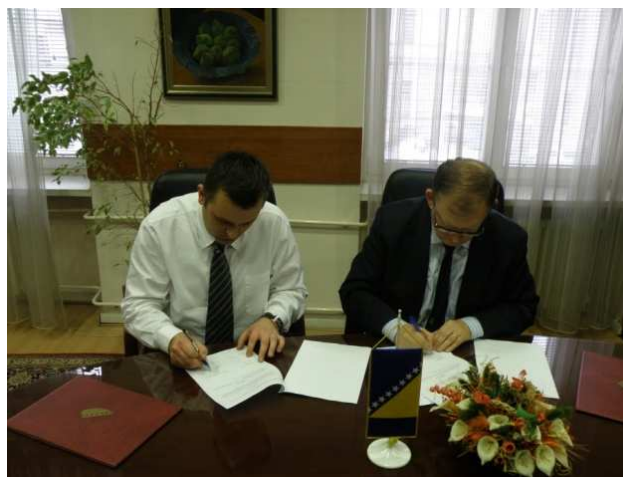
Potpisan Sporazum o saradnji između Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine i Agencije za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine

Pripremio: Boris Pupić, stručni saradnik za odnose sa javnošću, informisanje i izdavaštvo

U srijedu, 02. februara 2011. godine u Sarajevu, direktor *Agencije za rad i zapošljavanje BiH*, **Adnan Delić**, i direktor *Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine*, **Zdenko Milinović**, potpisali su Sporazum o saradnji kojim se unapređuje postojeća saradnja ove dvije institucije.

Na osnovu potpisanog Sporazuma unaprijeđuje se saradnja u oblasti statistike tržišta rada na način da je definisana razmjena podataka iz domena statistike zaposlenosti, te razmjena informacija u pogledu planiranih međunarodnih sastanaka u vezi sa statistikom tržišta rada, informacija o planiranim obukama, konferencijama i radionicama, razmjena zaključaka, izvještaja i drugih materijala sa sastanaka, obuka i konferencija kojima su prisustvovali zaposlenici ovih institucija, te razmjena metodoloških pojašnjenja u pogledu kompilacije statistika, a koja bi trebala pridonijeti transparentnosti i većoj konzistentnosti statistike tržišta rada.

Na ovaj način izbjeći će se dupliciranje statističkih poslova na nivou Bosne i Hercegovine, spriječiti će se protivrječnosti dobivenih podataka, te će se promovirati visok kvalitet i konzistentnost statistike na nivou Bosne i Hercegovine.

Adnan Delić i Zdenko Milinović

MEĐUNARODNA SARADNJA U OBLASTI TRŽIŠTA RADA

Prvi sporazumi o zapošljavanju

U 2010. godini uspješno je okončan postupak zaključivanja sporazuma o zapošljavanju sa Slovenijom, Srbijom i Katarom, te su inicirane izmjene Sporazuma o socijalnom osiguranju između Slovenije i Bosne i Hercegovine

**Pripremile: Alma Spahi, šef Odsjeka za međunarodnu saradnju u oblasti rada i zapošljavanja
Zorica Babić, stručni savjetnik za međunarodnu saradnju u Odsjeku za međunarodnu saradnju u oblasti rada i zapošljavanja**

U 2010. godini, predstavnici Agencije za rad i zapošljavanje BiH su učestvovali u pregovorima za zaključivanje sporazuma o zapošljavanju sa Republikom Slovenijom, Republikom Srbijom i Državom Katar.

Zaključivanje međunarodnih ugovora o zapošljavanju

Pregovori oko nacrtu „Sporazuma između Savjeta ministara Bosne i Hercegovine i Vlade Republike Slovenije o zapošljavanju državljana Bosne i Hercegovine u Republici Sloveniji“ su okončani u 2010. godini i tekst Sporazuma je usaglašen. Sporazumom će se regulisati postupak i način izbora radnika migranata, izdavanje radnih dozvola, vraćanje radnika migranata, vođenje evidencija i dostavljanje podataka o radnicima migrantima.

U toku 2009. i 2010. godine održana su dva kruga pregovora oko usaglašavanja teksta „Sporazuma o privremenom zapošljavanju državljana Bosne i Hercegovine u Republici Srbiji i državljana Republike Srbije u Bosni i Hercegovini“ između Savjeta ministara Bosne i Hercegovine i Vlade Republike Srbije. Tekst Sporazuma je nakon stručnih razmatranja usvojen na drugoj rundi pregovora održanim u Beogradu, 11. i 12. novembra 2010. godine u Ministarstvu ekonomije i regionalnog razvoja, između delegacija Bosne i Hercegovine i Republike Srbije.

Vlada Države Katar inicirala je zaključivanje „Sporazuma između Savjeta ministara Bosne i Hercegovine i Vlade Države Katar o regulisanju zapošljavanja državljana Bosne i Hercegovine u Državi Katar“. Članovi pregovaračkih timova Bosne i Hercegovine i Katara održali su sastanke u Sarajevu, u periodu 27. – 28. 10. 2010. godine i raspravljali su o Nacrtu sporazuma između Savjeta ministara Bosne i Hercegovine i Vlade Države Katar o regulisanju zapošljavanja državljana Bosne i Hercegovine u Državi Katar kao i Obrascu ugovora o radu koji je sastavni dio ovog Sporazuma.

Tom prilikom su usaglašene finalne verzije Nacrta Sporazuma i Obrasca ugovora o radu koje su parafirane od ovlaštenih predstavnika država ugovornica.

Kod sva tri navedena Sporazuma procedura potpisivanja je u toku.

Republika Slovenija

Također, Agencija za rad i zapošljavanje BiH je inicirala i izmjenu člana 5. Sporazuma o socijalnom osiguranju između Bosne i Hercegovine i Republike Slovenije, koji se odnosi na ostvarivanje prava radnika na novčanu naknadu po osnovu nezaposlenosti. Sporazum o izmjenama i dopunama Sporazuma o socijalnom osiguranju između Bosne i Hercegovine i Republike Slovenije je potpisan u Ljubljani, 17.12.2010. godine. Stupanjem na snagu Izmjena i dopuna Sporazuma o socijalnom osiguranju između Bosne i Hercegovine i Republike Slovenije bit će izmijenjeni uslovi za isplaćivanje novčane pomoći za vrijeme nezaposlenosti, što do sada nije bilo regulirano, kao i isplaćivanje troškova za sahrane, novčane pomoći porodici umrlog ili posmrtnina. Građani Bosne i Hercegovine ova prava moći će da ostvaruju tek nakon što Sporazum bude ratifikovan u obje zemlje.

Agencija za rad i zapošljavanje BiH je u okviru provođenja Sporazuma o socijalnom osiguranju između Bosne i Hercegovine i Republike Slovenije, u periodu od 01.01.2010. do 31.12.2010. godine, ukupno zaprimila 277 predmeta iz Zavoda za zapošljavanje Republike Slovenije. Navedeni broj predmeta je uveden u bazu podataka Agencije za rad i zapošljavanje BiH i upućen prema Federalnom zavodu za zapošljavanje, Zavodu za zapošljavanje Republike Srpske i Zavodu za zapošljavanje Brčko Distrikta BiH na daljnju obradu podataka. U spomenutom periodu u potpunosti je završeno i vraćeno Zavodu za zapošljavanje Republike Slovenije 97 predmeta.

Republika Srbija

Na poziv Nacionalne službe za zapošljavanje Republike Srbije delegacija Agencije za rad i zapošljavanje BiH je u periodu od 27.-29.09.2010. godine prisustvovala sastanku koji je organizovan povodom implementacije odredaba Sporazuma između Bosne i Hercegovine i Savezne Republike Jugoslavije o socijalnom osiguranju u dijelu koji se odnosi na oblast nezaposlenosti. U cilju što efikasnije provedbe pomenutog Sporazuma predstavnici Nacionalne službe za zapošljavanje Srbije i Agencije za rad i zapošljavanje BiH su još 2006. godine izradili Operativni Protokol, kojim su definisane mjere za njegovo provođenje. U praksi su se međutim pojavili problemi kod dokazivanja staža osiguranja u slučaju nepostojanja radne knjižice i u tom pravcu su predstavnici Agencije inicirali izmjene i dopune Operativnog protokola. Predstavnici obje delegacije su na zajedničkom sastanku dogovorile izgled i sadržaj izjava o periodima osiguranja navršenim u Republici Srbiji i Bosni i Hercegovini, putem kojih će se u nadležnim fondovima PIO-a zemalja ugovornica vršiti provjera staža osiguranja u matičnim evidencijama. Osim toga, predstavnici delegacija su se saglasili da se pristupi izradi novog Operativnog protokola, budući da je izmijenjena njegova struktura i da su mnoge odredbe tehnički poboljšane. Na novi tekst Protokola

Dejan Jovanović i Adnan Delić

saglasnost su dali entitetski zavodi za zapošljavanje i Zavod za zapošljavanje Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, nakon čega su direktori Nacionalne službe za zapošljavanje Republike Srbije i Agencije za rad i zapošljavanje BiH, 02.11.2010. godine u Beogradu, potpisali Operativni protokol.

Novina koju donosi potpisani Operativni protokol jeste definisanje izjave za ona lica koja ne posjeduju radnu knjižicu ili nemaju upisan ili zaključen staž osiguranja. Izjava se može dobiti u nadležnim entitetskim službama za zapošljavanje u Bosni i Hercegovini, a ovjeravaju je u Bosni i Hercegovini opštinski organi, a u Republici Srbiji Nacionalna služba za zapošljavanje. Svi podaci će se provjeravati i dostavljati drugoj državi ugovornici najduže u roku od 60 dana od dana prijema zahtjeva u drugoj državi ugovornici. Također, dogovoreno je da Bosna i Hercegovina i Republika Srbija, na godišnjem nivou, međusobno razmjenjuju obavještenja o broju primljenih zahtjeva i potvrda o periodima osiguranja ostvarenim u državama potpisnicama.

Agencija je u okviru provođenja Sporazuma o socijalnom osiguranju sa Republikom Srbijom, u periodu od 01.01.2010. do 31.12.2010. godine, ukupno zaprimila 816 predmeta iz Nacionalne službe za zapošljavanje Republike Srbije. Navedeni broj predmeta je uveden u bazu podataka Agencije i upućen prema Federalnom zavodu za zapošljavanje, Zavodu za zapošljavanje Republike Srpske i Zavodu za zapošljavanje Brčko Distrikta BiH na daljnju obradu podataka. U spomenutom periodu u potpunosti je završeno i vraćeno Nacionalnoj službi za zapošljavanje Republike Srbije 490 predmeta.

Republika Crna Gora

Direktor Agencije za rad i zapošljavanje BiH i direktor Zavoda za zapošljavanje Crne Gore su 08.06.2010. godine potpisali Operativni protokol o provođenju Sporazuma o socijalnom osiguranju između Bosne i Hercegovine i SR Jugoslavije (koji je preuzela i primjenjuje Crna Gora odlukom o proglašenju nezavisnosti). Protokolom su dvije institucije u okviru svojih nadležnosti, dogovorile mjere za efikasno provođenje Sporazuma o socijalnom osiguranju u oblasti osiguranja za slučaj nezaposlenosti i definisali pitanja koja se odnose na sadržaj i formu obrazaca, potvrđivanje perioda osiguranja i postupak izdavanja potvrda.

SR Njemačka

Prema dogovoru postignutom između Agencije za rad i zapošljavanje BiH i Savezne agencije za rad SR Njemačke za program ferijalnog rada u SR Njemačkoj u 2010. godini odobreno je ukupno 250 mjesta za ferijalnu praksu studenata iz Bosne i Hercegovine kod njemačkih poslodavaca. Od ukupno 110 kandidata koji su aplicirali za ferijalni rad u Njemačkoj za 2010. godinu, 87 kandidata zadovoljilo je sve potrebne uslove i dostavilo prijavnu dokumentaciju u propisanom roku koja je proslijeđena Centralnom uredu za međunarodno posredovanje Savezne agencije za rad SR Njemačke na dalju obradu. Do jula 2010. godine pristiglo je ukupno 60 radnih ponuda (*Stellenangebot*) poslodavaca iz SR Njemačke, ovjerenih od strane njihove službe. Trinaest kandidata nije prihvatilo radne ponude, uglavnom iz opravdanih razloga, koji se odnose na preklapanje ispitnih rokova na fakultetima sa vremenskim periodom rada navedenim u ponudi ili zbog dobivenih ponuda od već poznatih poslodavaca.

TEMA BROJA**Politike zapošljavanja zemalja Evropske unije****Lisabonska agenda i iskustva Evropske unije**

**Pripremio: Siniša Veselinović, šef Odsjeka za domaće tržište rada
mr. ecc. Srđan Amidžić, Viši asistent na Ekonomskom fakultetu u Banjaluci**

Uvod

Nezaposlenost je ozbiljan problem svake nacionalne privrede, bez obzira na njenu veličinu, stepen razvijenosti ili karakter državnog uređenja. Ekonomsko-socijalne posljedice nezaposlenosti degradiraju ekonomske, političke i šire društvene odnose u svakoj državi. Zbog toga je rješavanje problema nezaposlenosti jedno od prvih u agendi svake ozbiljne nacionalne vlade. Takva je situacija i sa Evropskom unijom. Ovim problemom se bave sve vlade država članica i neke komunitarne institucije. Neke zajedničke politike Evropske unije u svojim osnovnim funkcijama imaju komponente koje pozitivno djeluju na rješavanje problema nezaposlenosti. Strukturna i regionalna politika, segmenti socijalne politike, integralni ruralni razvoj, predpristupni fondovi i druge mjere utiču na rast zaposlenosti.

Analiza politika zapošljavanja zemalja članica Evropske unije je važna sa stanovišta političkih i društvenih sličnosti koje zemlje našeg regiona imaju u odnosu na zemlje Evropske unije, za razliku od anglosaksonskih modela karakterističnih za razvijene zemlje van EU, kao što je SAD i Japan. Naša težnja da postanemo članica Evropske unije, kao i sami proces integracija ka Evropskoj uniji podrazumjevaju značajne promjene u svim segmentima privrednog sistema i nameće potrebu da se analiziraju preduslovi koji se postavljaju pred potencijalne članice.

Lisabonska agenda

Originalna Lisabonska strategija je „lansirana“ 2000-te godine kao odgovor na izazove globalizacije i procese „starenja“. Evropski savjet je definisao pravce djelovanja strategije kako bi Evropska unija „postala najdinamičnija i najkonkurentnija na znanju zasnovana ekonomija u svijetu do 2010., sposobna da ostvari održiv ekonomski rast sa većim brojem kvalitetnih radnih mjesta i većom socijalnom kohezijom, a sve to uz potrebe za očuvanjem prirode“. Realizacija postavljenih zadataka u cilju izjednačavanja životnog standarda i uspostavljanje jedinstvenog socijalnog modela, EU mora nastojati ostvariti kroz povećanje produktivnosti i konkurentnosti u uslovima rastuće globalne konkurentnosti, novih tehnoloških izazova i starenja populacije. Prepoznato je da se Lisabonska agenda ne može realizovati samo sa nivoa EU, već da se mnoge politike i područja reforme definišu uvažavajući kompetentnosti pojedinih članica EU, te zahtijevaju blisku saradnju EU kao cjeline i njenih članica. Takođe, ukazuje se na inherentnu povezanost zemalja članica i činjenicu da akcija jedne članice može imati značajne konsekvence na EU u cjelini.

Vremenom originalna strategija se postepeno razvila u kompleksnu strukturu sa mnoštvom ciljeva, aktivnosti i postojanja nejasne podjele odgovornosti i zadataka između EU i pojedinih nacionalnih ekonomija. To je razlog zbog kojeg smo imali redefinisane Lisabonsku strategiju 2005. godine koja na bazi prethodnih iskustava i kroz definisanje ciljeva u srednjem roku nastoji da prevaziđe gore navedene nedostatke. Osnovno nastojanje jeste da se obezbijedi veći stepen prioriteta, tako da je modifikovana strategija usmjerena na privredni rast i stvaranje radnih mjesta i ukazuje na partnerski odnos koji mora da postoji između institucija EU i zemalja članica.

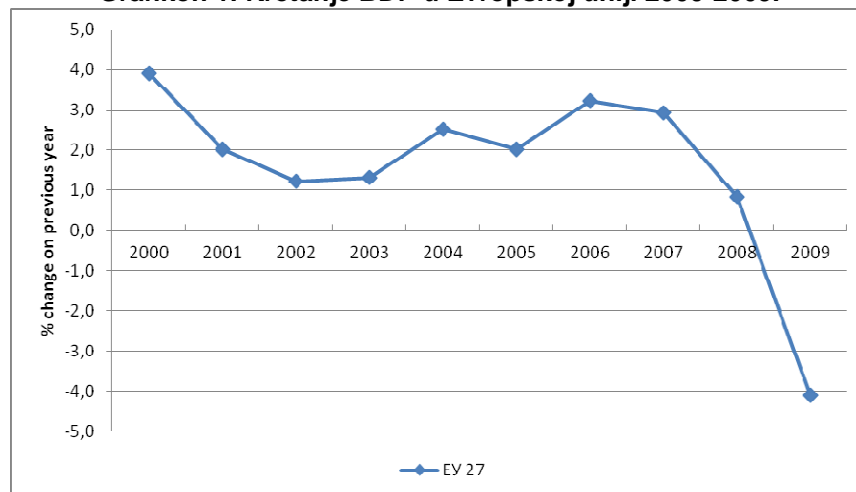
Reforme koje su definisane i provedene kao sastavni dio Lisabonske strategije su dovele do vidljivih efekata, uključujući povećanu zaposlenost (18 miliona radnih mjesta je stvoreno prije nego što je kriza počela), postojanje dinamičnijeg poslovnog okruženja sa manje birokratije, veći izbor za potrošače i stvaranje preduslova potrebnih za procese održivog rasta. Iako nije uvijek moguće

ukazati na jasnu povezanost između Lisabonskih reformi i privrednog rasta i stvaranja radnih mjesta, evidentno je da su reforme odigrale važnu ulogu.

Ipak, može se zamjeriti da uticaj rasta zaposlenosti nije u punoj mjeri dostigao do onih najugroženijih kategorija, kao i to da nije uvijek imao uspjeha u smanjenju siromaštva. Pojedinci koji posjeduju niži stepen kvalifikacija i vještina još uvijek imaju malu mogućnost i slab pristup programima edukacije i treninga, dok segmentacija tržišta rada poprima karakteristike trajne kategorije u pojedinim zemljama članicama EU. Nadalje, iako su reforme javnih finansija išle u dobrom smjeru i omogućile kreiranje prostora u kojem imamo pad deficita, pad nivoa dugovanja nacionalnih ekonomija, unapređenje penzionog sistema, Lisabonska strategija nije bila u mogućnosti da pruži odgovarajuće odgovore i rješenja u uslovima globalne ekonomske krize koja je pogodila svijet. Sama strategija jeste fokusirana na strukturne reforme kao što su ulaganje u istraživanje i razvoj, tržište rada, poslovno okruženje i konsolidaciju finansijskih kretanja, a koje su od presudnog značaja za prilagođavanje EU daljnjim procesima globalizacije, ali ipak se morala obratiti pažnja i na neke druge elemente koji su od velike važnosti za spomenute procese.

Ako bi se sada bavili analizom efekata Lisabonske strategije i vremenskog intervala na koji se ona odnosi, moramo jasno praviti razliku između dva perioda, period prije i poslije aktuelne ekonomske krize. U cjelini Lisabonska strategija je imala pozitivan uticaj na ekonomiju EU, iako neće u potpunosti dostići postavljene vrijednosti pojedinih ciljeva. Ističemo da se na osnovu ovoga ne mogu pojednostaviti stvari i zaključiti da je strategija doživjela neuspjeh. Stopa nezaposlenosti je pala na vrijednost od 7%, dok je stopa zaposlenosti u EU dostigla nivo od 66% (sa vrijednosti od 62 % u 2000.), prije nego što je ponovo pala kao posljedica krize. Ulaganje u istraživanje i razvoj su porasla, ali procentualno posmatrano taj rast nije bio dovoljan (1,82% u 2000. na 1,90% u 2008.), što je dovelo do toga da gap u rastu produktivnosti u odnosu na ostale razvijene zemlje nije zatvoren. Rast BDP je u prosjeku iznosio 3% i kretao se kao na narednom grafikonu.

Grafikon 1. Kretanje BDP u Evropskoj uniji 2000-2009.

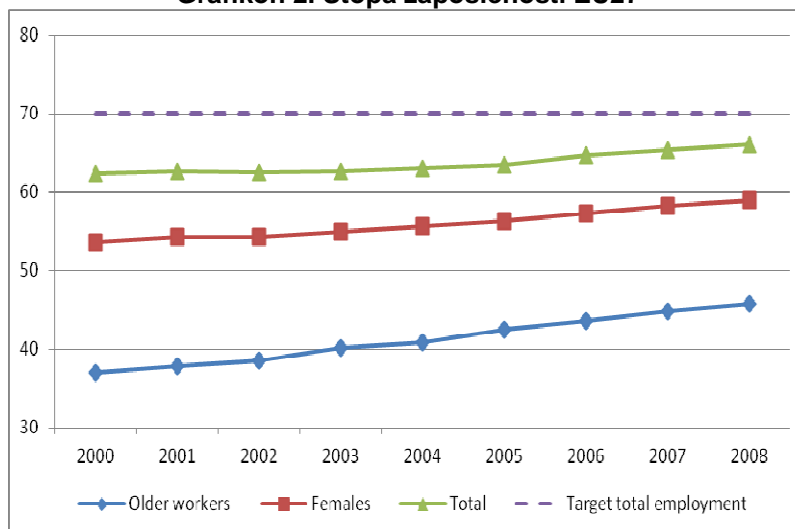
Izvor: Comission staff working document, (2010), Lisbon Strategy evaluation document, Brussels

Napominjemo, da je nakon prosječnog rasta GDP u EU od 3% godišnje, kriza uslovlila pad od 4%, dok se stopa nezaposlenosti sa 7% približila vrijednosti od 10%. Kriza je imala i dramatičan udar na javne finansije, sa prosječnim deficitom koji se približava vrijednosti od 7% GDP i dugovima koji se približavaju vrijednosti od 80%, što ukazuje na porast od gotovo 20% u dvije godine. Zaključujemo da budžetska konsolidacija tokom dobrih vremena nije bila dovoljna. Nadalje, u nekoliko zemalja primanja su rasla i više u odnosu na rast produktivnosti, što je uslovlilo pad konkurentnosti i krize u javnom sektoru u nekoliko država (npr. Grčka).

Jedan od ključnih ciljeva Evropske unije jeste stopa zaposlenosti od 70% do 2010. Ovo je podržano sekundarnim ciljevima kao što su 50% zaposlenosti za starije radnike (iznad 55 godina i više) i 60% za žene. Ovi ambiciozni ciljevi se mogu postići jedino kroz strukturne reforme usmjerene na rješavanje brojnih izazova na tržištu rada Evropske unije kao što su rješavanje

problema segmentacije tržišta, odgovarajuća alokacija i usmjeravanje razvoja sposobnosti i vještina radnika kroz bolju edukaciju i trening, te promociju doživotnog učenja i aktivnog starenja.

Grafikon 2. Stopa zaposlenosti EU27

Izvor: Comission staff working document, (2010), Lisbon Strategy evaluation document, Brussels.

Period od 2005. do 2008. je praktično karakterisao snažan rast zaposlenosti, uz 9,5 miliona stvorenih radnih mjesta i padom nezaposlenosti na skoro 7%. Ukupna zaposlenost u EU je porasla za skoro 4%, dostižući vrijednost od 65.9% u 2008. Stopa zaposlenosti za žene i starije radnike je rasla značajno, dostižući 59,10 % i 45,60% respektivno u 2008. Ekonomska i finansijska kriza je imala razarajući efekat na tržište rada, sa izgubljenih više od 7 miliona poslova u EU u periodu 2009-2010 i stopom nezaposlenosti koja je dostigla gotovo 10% krajem 2010. godine.

Iako se pojedina kretanja i sam progres prije krize mogu nedvojbeno pripisati cikličnim kretanjima u privredi, postoje brojni razlozi koji ukazuju na efekte koje je imala Lisabonska strategija i njen uticaj na tržište rada:

- stopa nezaposlenosti je pala za 28% u periodu 2005-2008, te dostigla vrijednost blizu 7%;
- u uslovima ekonomskog uzleta koji je prethodio krizi nije bilo značajnog pritiska na rast plata (što je tipično za ciklična ekspanzivna kretanja);
- u periodu prije ekonomske krize zaposlenost je rasla značajno i u veoma dugom periodu. Takav rast se ne može objasniti cikličnim faktorima i kretanjima.

Jedna od najznačajnijih razvojnih politika u okviru Lisabonske strategije od njene modifikacije 2005. jeste razvoj, adaptacija i progres zapošljavanja uz uvažavanje opštih principa fleksibilnosti, potvrđenih od strane Evropskog savjeta u decembru 2007. Pojam fleksibilnosti je podrazumijevao nov način gledanja na fleksibilnost i sigurnost na tržištu rada. Ovaj koncept je polazio od uvažavanja činjenice da se globalizacija i tehnološki progres rapidno mijenjaju i time stavljaju nove zahtjeve pred radnike i preduzeća.

Nezaposlenost mlađih lica ostaje težak i rastući problem. Mlađa lica su teško pogođena efektima aktuelne krize, te u mnogim zemljama članicama stopa nezaposlenosti za mlađa lica je više nego duplo veća u odnosu na ostatak radne snage. Kao velik problem se izdvaja i ranije napuštanje sistema obrazovanja. Skoro 15% mlađih u EU (ili približno oko 7 miliona) napušta obrazovni sistem prije sticanja diplome i bilo kakve kvalifikacije.

Lisabonska strategija podrazumijeva postojanje ekonomije zasnovane na znanju u čijem centru je bilo istraživanje i razvoj. Nastojanje da se dostigne nivo od 3% BDP u EU koji bi bili uloženi u istraživanje i razvoj predstavlja korak koji ukazuje na novu ulogu i važnost ovih elemenata u politici EU. Evidentno je da su mnoge članice ove ciljeve postavile kao jedan od prioritarnih, tako da imamo rast ove komponente u periodu od 2000. do 2007. godine. S druge strane, razočaravajuće performanse i ulaganje samo pojedinih zemalja članica je dovelo do toga da je na nivou EU rast ulaganja u ovu sferu bio zanemarljiv (sa 1.85% GDP na 1.9% GDP). Kao ključni

izazov se javlja potreba za uvođenjem mjera u cilju povećanja ulaganja u ovu oblast, posebno nastojanje da se ista učini privlačnom za privatni sektor s jedne strane, te s druge strane da se Evropa učini kao odgovarajuće i atraktivno mjesto za takve aktivnosti.

Zaključak

Možemo zaključiti da bi efekti koje je ostvarila Lisabonska strategije bili znatno veći, dok bi Evropska unija bila znatno bliže zacrtanim ciljevima da duboki poremećaji na finansijskom tržištu nisu prerasli u snažnu globalnu recesiju. Prvi put u proteklih 60 godina opada svjetska privredna aktivnost, dotok finansijskih sredstava ka tržištima u razvoju se smanjuje, a obim svjetske trgovine je takođe u padu. Vlade svjetskih ekonomija suočavaju se sa velikim izazovom da preduprije ili bar smanje uticaj negativnih tokova u privredi, ne umanjujući značaj ekonomskih parametara koji će omogućiti eventualni oporavak. Pretpostavka da će svjetska tržišta u razvoju generisati dovoljno visoke stope rasta društvenog proizvoda da globalna stopa privrednog rasta ne sklizne u negativnu zonu pokazuje se kao nerealna. To su činjenice koje moramo imati na umu prilikom ocjene efekata Lisabonske strategije i njenih pojedinih politika.

Takođe, Lisabonska strategija nije implementirana u uslovima izolacije, već je Evropska unija porasla sa 15 članica 2000. godine na 27 članica danas. Evro je preuzeo ulogu sidra makroekonomske stabilnosti i u tim uslovima i takvoj njegovoj ulozi broj zemalja članica evro zone je porastao sa 12 u 1999. godine na 16 zemalja danas. Polazeći od svega gore navedenog možemo još jednom zaključiti generalno pozitivan uticaj Lisabonske strategije na privredna kretanja u EU.

IPA PROJEKTI

Velika šansa za razvoj Bosne i Hercegovine

Pripremio: Boris Pupić, stručni saradnik za odnose sa javnošću, informisanje i izdavaštvo

Agencija za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine je 22. septembra 2010. godine u Sarajevu organizovala konferenciju „Priprema i izrada projekata za korištenje sredstava IPA fondova za prekograničnu saradnju – primjeri dobre prakse“ s ciljem razmjene iskustava između, sa jedne strane, županijskih filijala Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, a sa druge, entitetskih zavoda za zapošljavanje, Zavoda za zapošljavanje Brčko Distrikta BiH i kantonalnih službi za zapošljavanje.

Osnovni motiv konferencije je bio upoznati zavode za zapošljavanje u BiH sa iskustvima dobre prakse u prekograničnoj saradnji između filijala Hrvatskog zavoda za zapošljavanje sa zavodima za zapošljavanje u Mađarskoj i Sloveniji. Tom prilikom su kolege iz Hrvatske prezentirale svoje konkretne projekte u prekograničnoj saradnji sa Mađarskom, kao, na primjer, program „Herbal Network“ između Regionalnog zavoda za zapošljavanje Južnog Zadunavlja i Hrvatskog zavoda za zapošljavanje – Područne službe Osijek, s ciljem sakupljanja i proizvodnje ljekovitog bilja ili projekt „Panonski turizam“ s ciljem ispitivanja stručnih potreba za radnike u turizmu. Također, u okviru prekogranične saradnje Hrvatske i Mađarske realiziran je projekt „Učenje i rad“ gdje su mladi ljudi učili kako napraviti CV i kako se predstaviti poslodavcu.

Svi prezentirani primjeri pokazuju kako u stvarnosti funkcioniraju projekti prekogranične saradnje i koje su to potrebe koje se mogu obuhvatiti ovim projektima. Zato konferencija predstavlja prvi korak u uspostavljanju saradnje i povezivanja zavoda za zapošljavanje iz BiH i Hrvatske i otvara mogućnost zavodima u BiH da ovu saradnju nastave razvijati u smislu kreiranja zajedničkih projektnih prijedloga koji će se delegirati Evropskoj komisiji.

Upravo zbog toga Agencija za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine će u predstojećem periodu raditi, zajedno sa entitetskim zavodima za zapošljavanje, Zavodom za zapošljavanje Brčko Distrikta BiH i kantonalnim službama za zapošljavanje, na izradi projekata za IPA fondove. U tu svrhu na Konferenciji su doneseni slijedeći zaključci:

1. Uspostaviti saradnju između županijskih službi zapošljavanja Hrvatskog zavoda za zapošljavanje i kantonalnih službi za zapošljavanje, regionalnih filijala Zavoda za zapošljavanje Republike Srpske i Zavoda za zapošljavanje Brčko Distrikta BiH u cilju pripreme, izrade i kandidovanja zajedničkih projekata prekogranične saradnje u oblasti zapošljavanja za korištenje sredstava iz IPA fondova.
2. Organizovati obuke zaposlenih u zavodima i službama zapošljavanja u BiH za izradu projekata prekogranične saradnje finansiranih iz sredstava IPA fondova.
3. Uspostaviti projektni tim u Agenciji za rad i zapošljavanje BiH koji će raditi na koordinaciji, pripremi i izradi projektne dokumentacije za korištenje sredstava IPA fondova u oblasti zapošljavanja.

Agencija za rad i zapošljavanje BiH u saradnji sa Službom za zapošljavanje Mađarske organizirala je u Zenici, 22. i 23. februara 2011. godine stručnu obuku za predstavnike svih javnih službi i zavoda za zapošljavanje u BiH. Ovom prilikom je 25 učesnika iz različitih službi i zavoda za zapošljavanje u Bosni i Hercegovini dobilo priliku da se upoznaju sa pripremom projektne dokumentacije za kandidovanje projekata finansiranih iz sredstava IPA fondova. Predavači na radionici su bili eksperti iz Mađarske koji već imaju iskustvo u izradi projektnih prijedloga za IPA fondove.

INFORMACIJE – ZANIMLJIVOSTI

Pripremio: Samir Zuko, stručni savjetnik u Odsjeku za domaće tržište rada

Po ekonomskim slobodama BiH na 104. mjestu u svijetu

Izveštaj o indeksu ekonomskih sloboda za 2011. godinu koji su zajednički objavili *The Heritage Foundation* i *The Wall Street Journal* obuhvatio je 179 država. Bosna i Hercegovina se nalazi tek na 104 mjestu s ocjenom 57,5 i svrstana je u kategoriju ekonomski najneslobodnijih država. Ujedno, BiH je i najslabije rangirana od svih država u regionu.

Ekonomski najslobodniji je Hong Kong s ocjenom 89,7, a na listi deset prvih dalje slijede Singapur, Australija, Novi Zeland, Švicarska (ekonomski najslobodnija država u Evropi), Kanada, Irska, Danska, SAD i Bahrein.

Na posljednjem, 179. mjestu nalazi se Sjeverna Koreja, a ispred nje je Zimbabve. Austrija je zauzela 21. mjesto, Mađarska je 51., Makedonija 55., Slovenija 66., Albanija 70., Crna Gora 76., Hrvatska 82., a Srbija se našla na 101. mjestu.

Osnovni kriteriji kojim su se služili istraživači indeksa ekonomskih sloboda su sloboda poslovanja, sloboda trgovine, državna potrošnja, fiskalna i monetarna sloboda, prava vlasništva, odsutnost korupcije, te sloboda radne snage.

U odnosu na prošlu godinu BiH je „popravila ocjenu“ za monetarnu slobodu (sa 74,7 na 80,6) i slobodu trgovine (sa 80,8 na 86), dok je ocjena manja za državnu potrošnju nego prošle godine (sa 28,8 na 24,1 što je najmanje u regiji). Gledajući prošlu godinu Bosna i Hercegovina je zabilježila rast prosječne ocjene za 1,3 boda.

Izvor: www.biznis.ba

Godišnji indikatori za 2010. godinu

- Vanjsko trgovinski bilans u hiljadama KM: - 6.520.699
- Uvoz u hiljadama KM: 13.616.204
- Izvoz u hiljadama KM: 7.095.505
- Stopa nezaposlenosti po ILO definiciji (ARS) 24,1 u 2009., 27,2 u 2010.
- Prosječne neto plate za BiH u KM: 798
- Brutto domaći proizvod (GDP) u milionima KM: 6.246 u 2009. godini
- Brutto domaći proizvod (GDP) u milionima KM: 24.004 u 2009
- Umrli u BiH: 34.904 u 2009.
- Živorodeni u BiH: 34.550 u 2009.

Izvor: <http://www.bhas.ba>

Evropska komisija predstavlja svoj novi projekt

Prioritet malim i srednjim preduzećima

Mala i srednja preduzeća predstavljaju motor evropske privrede i stoga im treba osigurati što povoljnije uvjete za poslovanje, izjavio je u Briselu povjerenik EU za industriju i poduzetništvo **Antonio Tajani**.

Precizan plan

Mala i srednja preduzeća predstavljaju više od 90 posto preduzeća i zapošljavaju više od 90 miliona radnika u Evropi. Ona su motor naše privrede i moraju ostati jaka, konkurentna i inovativna – rekao je Tajani predstavljajući revidirani okvir za mala i srednja preduzeća.

Od 2008. godine kada je donesen zakonski okvir o malim preduzećima, Evropska komisija i zemlje članice EU poduzele su niz koraka usmjerenih na poboljšanje poslovanja takvih firmi – od lakšeg pristupa finansijskim sredstvima do donošenja direktive kojom se rok za plaćanje ograničio na najviše 30 dana, što je od vitalne važnosti za male poduzetnike.

Novi uslovi

U mnogim zemljama skraćeno je vrijeme potrebno za registraciju takvih tvrtki kao i troškovi pokretanja posla. Godina 2007. trebalo je 12 dana za registraciju društva s ograničenom odgovornošću te 485 eura troškova, dok je 2010. godine to skraćeno na sedam dana, a troškovi smanjeni na 399 eura.

Komisija sada predlaže nove mjere koje bi dovele do još lakšeg pristupa finansijama kako bi mala i srednja preduzeća mogla da se razvijaju. Predlaže se i razvoj tzv. jedinstvenog šaltera u zemljama članicama Evropske unije kako bi se još više pojednostavio postupak osnivanja tvrtke.

Izvor: SAN, 25.2.11. strana 23

Komisija pokrenula akcijski plan za smanjenje napuštanja škole

Više od šest miliona mladih ljudi u EU ostavljaju obrazovanje i osposobljavanja sa nižom srednjom razinom kvalifikacija, u najboljem slučaju. Oni se suočavaju s velikim poteškoćama u pronalaženju posla, češće su nezaposleni i češće ovise o socijalnim naknadama. Rano napuštanje škole koči ekonomski i društveni razvoj, te je ozbiljna prepreka za EU cilj pametnog i održivog rasta i inkluzije. Komisija je danas odobrila plan djelovanja koji će pomoći državama članicama kako bi se postiglo Europa 2020 cilj smanjenja prosjeka EU stope onih koji rano napuštaju školovanje ispod 10%, sa sadašnje razine od 14,4% do kraja desetljeća.

Izvor:

http://ceppei.ba/bos/index.php?option=com_content&view=article&id=5377&Itemid=72

Istraživanje Svjetske banke**U BiH teško pokrenuti novi biznis**

Kada su u pitanju uslovi za pokretanje novog biznisa, Bosna i Hercegovina se nalazi na 160. mjestu u svijetu, u konkurenciji 183 države. Ovo su rezultati novog istraživanja Svjetske banke koja se u ispitivanju rukovodila s tri kriterija – administrativne barijere i procedure; potrebno vrijeme da se pokrene biznis i ukupni troškovi.

Prema izvještaju Svjetske banke, u BiH treba proći 12 procedura za pokretanje novog biznisa, a za to je potrebno 60 dana uz troškove registracije od 540 eura. Prema istom istraživanju Albanija je na 45., Hrvatska na 56., a Srbija na 83 mjestu rang ljestvice. Od bivših jugoslovenskih republika najbolje stoji Makedonija koja je na visokom 5. mjestu. U Makedoniji registracija nove firme obavlja se na jednom mjestu, procedura traje tri dana, a ukupni troškovi iznose 78 eura.

Prema istraživanju Svjetske banke, po uslovima poslovanja BiH je na 110. mjestu u svijetu. Makedonija je 38., Crna Gora 66., Hrvatska 84., a Srbija 89.

Kancelarija programa za razvoj Ujedinjenih nacija objavila listu**BiH zauzela 68. mjesto u svijetu po kvalitetu života**

Bosna i Hercegovina je u konkurenciji 169 država, zauzela 68. mjesto po kvaliteti života. Kancelarija programa razvoja UN-a izmjerila je „indeks humanog razvoja“ ne uzimajući kao osnovni kriterij ekonomski razvoj nego i zdravlje građana, mogućnost njihovog obrazovanja, dužinu životnog vijeka.

Tako je izmjereno da je u BiH prosječan životni vijek 75,5 godina, dužina školovanja traje 8,7 godina, a dohodak po glavi stanovnika iznosi 8.222 dolara.

Od država iz regiona, Slovenija se plasirala na visoko 29. mjesto, Crna Gora je zauzela 49. poziciju, Hrvatska 51., Srbija 60., Albanija 64., Makedonija je na 75. mjestu. Na prvom mjestu ove liste je Norveška, druga je Australija, a treći Novi Zeland.

Izvor: SAN, 29.3.11., strana 2

Agenda za nova radna mjesta i zapošljavanje

Dvadeset i tri miliona ljudi su trenutno nezaposleni u EU - 10% aktivnog stanovništva - s ozbiljnim posljedicama za ekonomski rast u Europi i socijalnu zaštitu. U isto vrijeme, neki poslodavci prijavljuju poteškoće pri zapošljavanju, pogotovo za visokostručna radna mjesta. U budućnosti bi mogla biti nestašica u područjima kao što su ICT ili sektor zdravstva. Procjenjuje se manjak od oko 700.000 ICT stručnjaka do 2015. godine i milion istraživača do 2025. godine. Za rješavanje tih izazova i poticanje stope zaposlenosti u EU do 75% muškaraca i žena do 2020. godine, Europska komisija pokrenula je svoju vodeću inicijativu „Agenda za nove vještine i radna mjesta“. Ona postavlja 13 ključnih aktivnosti usmjerenih na reformu tržišta rada, unapređivanje vještina i njihovog prilagođavanja odgovarajućoj potražnji na tržištu, a u cilju poticanja zapošljavanja i lakšeg pomjeranja s radnih mjesta, poboljšanja uvjeta rada i radnih kvaliteta, kao i stvaranja novih radnih mjesta.

László Andor, komesar EU za zapošljavanje, socijalna pitanja i uključenost je rekao: „Naš prioritet je da ljudi rade. Mi jednostavno ne možemo priuštiti stopu nezaposlenosti od blizu 10%. Kriza je izbrisala napredak iz prošlosti pa hitno trebamo reformu tržišta rada, provjeriti da li su vještine u skladu s potražnjom, a radni uvjeti ispravni za stvaranje novih radnih mjesta. Uvjeren sam da će svi građani EU imati koristi od predložene akcije, posebno ranjive skupine koje je najteže pogodila kriza.“

Komesar **Vassiliou** je kazala: "Danas je više nego ikad važno da svi građani dobivaju visoku kvalitetu obrazovanja i osposobljavanja da ih se opremi s vještinama koje su im potrebne kako bi pronašli posao. Cjeloživotno učenje mora postati stvarnost u Europi. Kako bi se to dogodilo, bitan je zajednički napor svih partnera - vlada, poslodavaca, sindikata i građana."

Kao dio Strategije Europa 2020 za pametni, održivi rast i uključenost „Agenda za nove vještine i radna mjesta“ je doprinos Komisije postizanju EU stope zaposlenosti za žene i muškarce od 75%, za skupinu od 20 do 64 godine starosti, 2020. godine. Strategija, također, ističe EU ciljeve za smanjenje stope ranog napuštanja škole za manje od 10% i povećanje broja mladih ljudi u visokom obrazovanju ili ekvivalent strukovnom obrazovanju za najmanje 40%.

Više ljudi u radu je ključ za održavanje europskog socijalnog modela i socijalne skrbi, jer će se EU radno sposobno stanovništvo uskoro početi smanjivati.

Da bi europsko tržište rada bolje funkcioniralo, Komisija predlaže trinaest konkretnih akcija koje će pomoći:

Za ubrzanje reforme tržišta rada za poboljšanje fleksibilnosti i sigurnosti na tržištu rada ('fleksigurnosti'). Na primjer, jedan konkretni prijedlog jeste da se proširi upotreba otvorenih ugovornih odnosa s dovoljno dugim vremenom probnog perioda i postupnim povećanjem zaštite prava, pristupa obuci, cjeloživotnog učenja i profesionalnog usmjeravanja za sve zaposlenike. To bi za cilj imalo smanjiti postojeće podjele između onih koje rade privremeno i onih koji rade na neodređeno.

Za davanje ljudima i firmama pravi poticaj za ulaganje u obuku kako bi se kontinuirano ažurirala sposobnost ljudi u skladu s potrebama tržišta rada. Komisija će uskoro pokrenuti „EU panoramu vještina“, koja će predviđati vještine koje će biti potrebne u budućnosti i pomoći da se osigura da ljudi imaju pravi miks vještina (ICT i jezika, na primjer), kako bi poboljšali svoje izgleda za posao i prilagodljivost. Agenda stavlja naprijed prijedlog da se razvije zajednički vezni sklop – klasifikacija europske vještine, sposobnosti i zanimanja – kako bi se okupili bliže svjetovi zapošljavanja, obrazovanja i osposobljavanja. Komisija također poziva na reforme kako bi se osiguralo priznavanje stručnih kvalifikacija i predlaže da se razvije Europski pasoš vještina za pomoć građanima da bilježe svoje vještine na transparentan i uporediv način.

Za osiguravanje dostojnih radnih uvjeta poboljšanjem kvalitete zakonodavstava u zapošljavanju, Komisija će predstaviti prijedloge za reviziju Direktive o radnom vremenu i predložiti zakonodavni poticaj za bolju provedbu Direktive o bilježenju radnika. Također će se usmjeriti zakonodavstvo o zdravlju i sigurnost na radu, pripremajući novu strategiju za budućnost.

Za osiguravanje da su prisutni pravi uvjeti rada za stvaranje novih radnih mjesta, kao što su npr. manje administrativnog tereta ili snižavanje poreza na radnu snagu i mobilnost, što je posebno važno u sektorima koji se brzo kreću kao što su intenzivni sektori istraživanja i razvoja. Agenda će također poticati poduzetništvo, na primjer, putem razmjene najboljih iskustava iz prakse o poduzetničkom obrazovanju, a kroz program Erasmus za mlade poduzetnike.

Agenda za nove vještine i radna mjesta nadopunjuje inicijativu koju je Komisija nedavno pokrenula „Mladi u pokretu“ i koja ima za cilj pomoći mladim ljudima da steknu znanja, vještine i iskustvo koji su im potrebni da bi ostvarili svoj prvi posao.

Otkako je kriza pogodila tržište rada 2008. godine, Europa je izgubila 5,6 miliona radnih mjesta. Pod pretpostavkom da se tržište rada stabilizira u 2010-2011. godini, ostvarenje stope zaposlenosti od 75% do 2020. godine će zahtijevati prosječan rast zaposlenosti neznatno iznad 1% godišnje.

Mnoga tržišta rada širom EU trebaju reforme za bolje funkcioniranje, i tu mora biti puno jači fokus na nadogradnju vještina i podudaranje. Čak i tokom krize neki poslodavci su se borili da pronađu ljude s pravom vještinu za popunu njihovih slobodnih radnih mjesta. Poslovi zahtijevaju sve sofisticiranije razine vještina. Za poslove koje rade visoko kvalificirani ljudi se očekuje da će porasti za 16 miliona eura od danas pa do 2020. godine, dok će se ona radna mjesta koje drže nisko kvalificirani radnici smanjit za oko 12 miliona.

Izvor: http://cepei.ba/bos/index.php?option=com_content&view=article&id=4806&Itemid=72

STATISTIČKI PREGLED

Oscilacije tržišta rada u 2010. godini

Na narednim stranicama možete naći detaljan statistički pregled kretanja na tržištu rada u 2010. godini prema registrovanoj zaposlenosti, nezaposlenosti, te anketi o radnoj snazi u 2010. godini.

Pripremila: Zvezdana Jelić, viši stručni saradnik za prikupljanje i obradu podataka i sistem programer u Odsjeku za domaće tržište rada

Registrovana zaposlenost

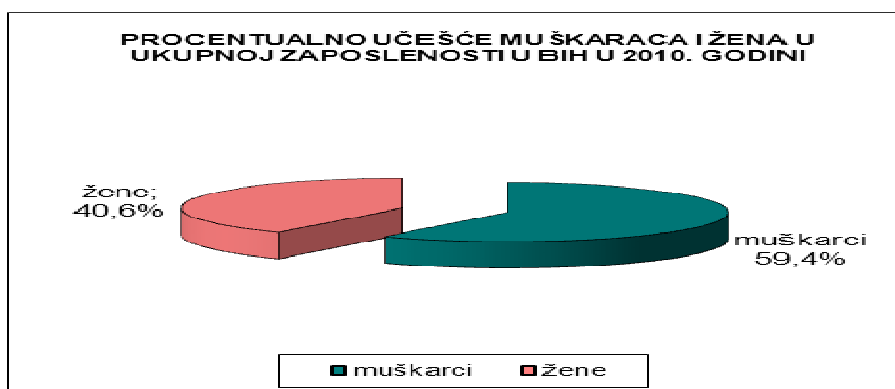
KRETANJE REGISTROVANE ZAPOSLENOSTI

Broj zaposlenih lica u 2010. godini imao je trend smanjenja. Prema podacima Agencije za statistiku BiH, prosječan broj zaposlenih lica u Bosni i Hercegovini u 2010. godini iznosio je 681.656 lica, od čega je 276.634 ili 40,6% žena. U odnosu na prosjek 2009. godine, broj ukupno zaposlenih u pravnim licima smanjen je za 2,1%.

TABELA 1.

Broj zaposlenih u pravnim licima u 2010. godini u Bosni i Hercegovini / index

	Ukupno zaposleni ¹	Index u odnosu na prethodni mjesec	Index u odnosu na isti mjesec prethodne godine
I /2010	678.704	98,9	97,3
II /2010	677.084	99,8	97,2
III /2010	676.358	99,9	97,5
IV /2010	681.382	100,7	97,5
V /2010	681.799	100,1	97,5
VI /2010	681.574	100,0	97,6
VII /2010	681.875	100,0	97,9
VIII /2010	680.578	99,8	98,1
IX /2010	684.742	100,6	98,6
X /2010	685.944	100,2	97,8
XI /2010	686.434	100,1	99,9
XII /2010	683.399	99,6	99,6

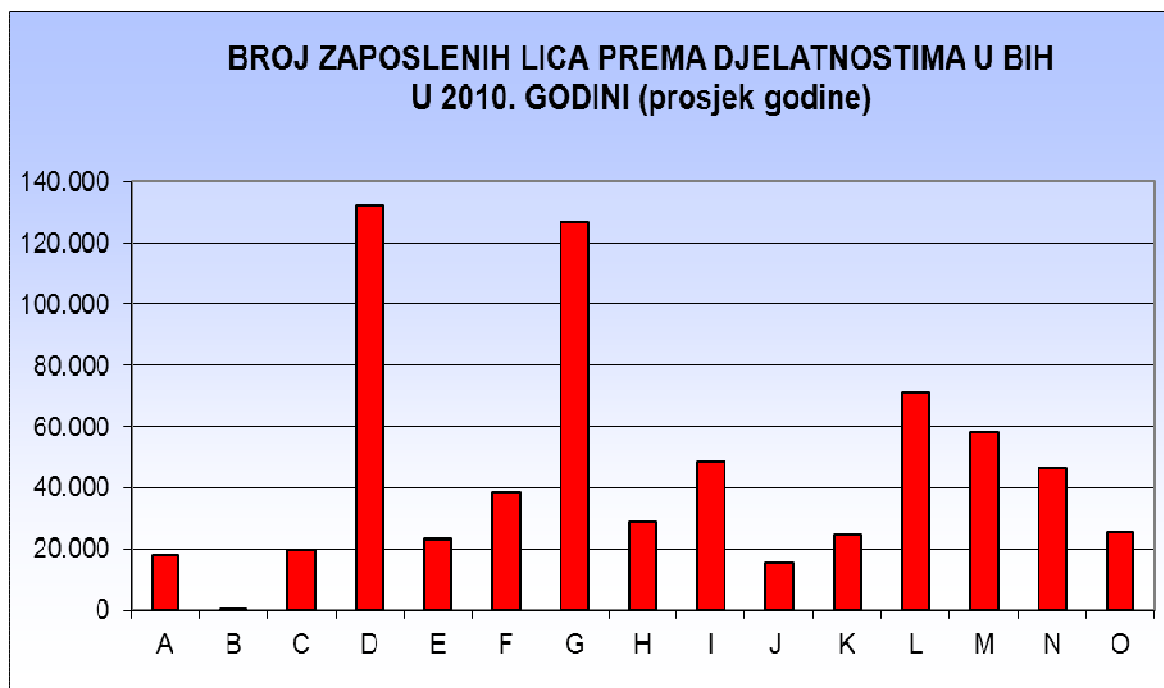

¹ Izvor: Agencija za statistiku BiH

TABELA 2.

 Broj zaposlenih lica prema djelatnostima u Bosni i Hercegovini²
 period I-XII 2010. godine

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
UKUPNO	678.704	677.084	676.358	681.382	681.799	681.574	681.875	680.578	684.742	685.944	686.434	683.399
A	17.736	17.493	17.560	17.669	17.719	17.868	17.945	17.954	18.026	18.161	17.962	17.864
B	484	479	468	492	484	469	467	471	462	482	481	473
C	19.565	19.518	19.550	19.621	19.692	19.714	19.715	19.695	19.693	19.758	19.705	19.591
D	131.539	131.098	130.477	131.716	131.375	131.447	131.819	132.081	132.558	132.775	133.143	132.041
E	22.954	22.950	23.023	23.113	23.149	23.193	23.264	23.335	23.420	23.426	23.406	23.353
F	38.969	38.506	38.077	38.364	38.435	38.463	38.563	38.778	38.744	38.653	38.345	37.365
G	126.670	125.567	125.603	127.865	127.930	127.149	127.148	126.901	126.431	126.096	126.340	125.912
H	29.362	29.255	28.637	28.778	28.859	29.195	29.133	29.035	29.495	29.367	29.155	29.166
I	48.691	48.602	48.775	49.010	49.187	49.016	48.971	49.008	48.929	48.960	49.021	48.891
J	15.879	15.973	15.983	15.905	15.976	16.097	16.052	16.040	16.051	15.979	15.973	15.879
K	24.417	24.398	24.168	24.545	24.483	24.416	24.550	24.510	24.592	24.637	24.667	24.771
L	70.661	70.633	70.819	70.923	71.012	71.056	71.218	71.412	71.782	71.801	71.866	71.948
M	57.251	57.684	58.015	58.336	58.336	58.105	57.159	55.145	58.027	58.994	59.332	59.448
N	46.104	46.070	46.048	46.465	46.458	46.485	46.683	46.737	46.810	46.796	46.937	46.915
O	25.206	25.226	25.199	25.562	25.671	25.632	25.679	25.988	25.987	25.980	25.902	25.753

² Detaljna pojašnjenja o područjima djelatnosti prema KD-u možete naći u dijelu *Izvori podataka i metodološka objašnjenja*

Registrovana nezaposlenost

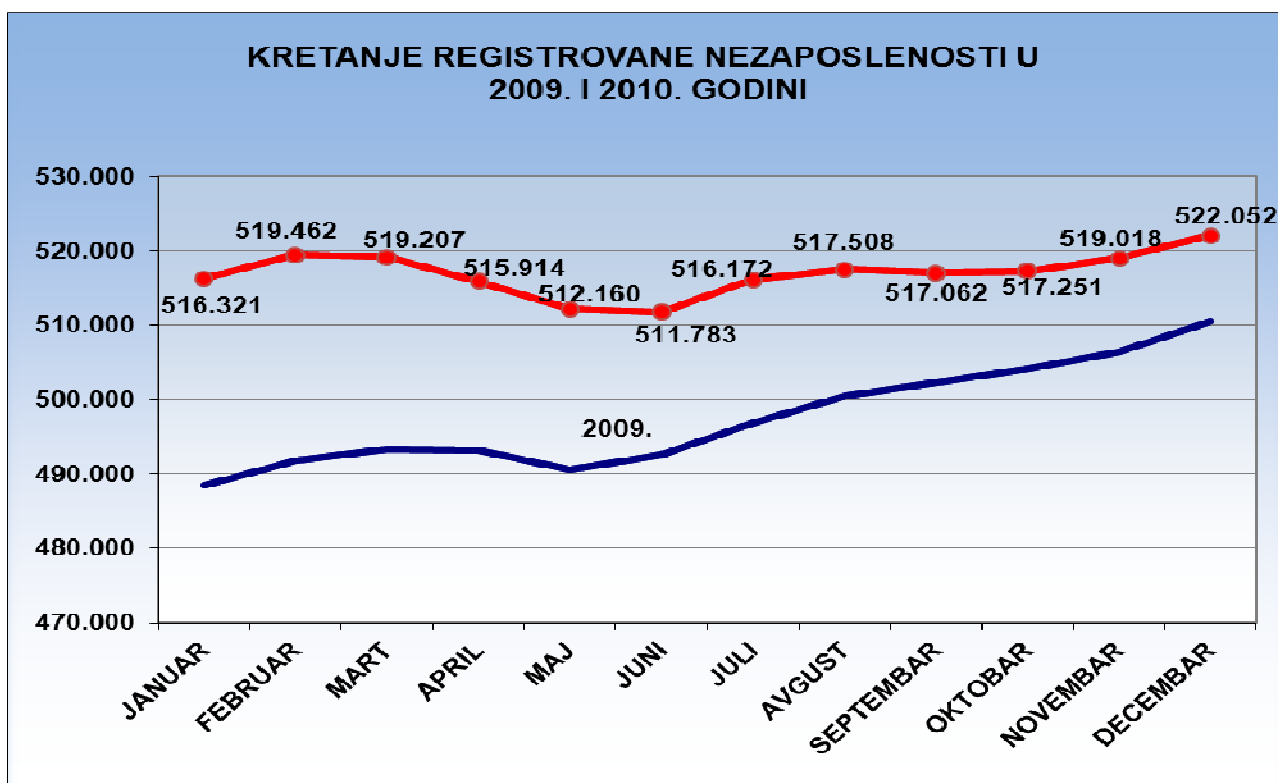
KRETANJE REGISTROVANE NEZAPOSLENOSTI

TABELA 3.Registrovana nezaposlenost - BiH/entiteti
u 2010. godini (stanje na kraju mjeseca)

	I 2010.	II 2010.	III 2010.	IV 2010.	V 2010.	VI 2010.	VII 2010.	VIII 2010.	IX 2010.	X 2010.	XI 2010.	XII 2010.
Bosna i Hercegovina	516.321	519.462	519.207	515.914	512.160	511.783	516.172	517.508	517.062	517.251	519.018	522.052
Federacija BiH	357.664	358.410	358.487	357.115	355.604	357.781	361.654	363.537	363.143	363.411	364.416	364.929
Republika Srpska	147.816	150.036	149.687	147.724	145.710	143.073	143.309	142.856	142.625	142.388	143.266	145.620
Brčko Distrikt BiH	10.841	11.016	11.033	11.075	10.846	10.929	11.209	11.115	11.294	11.452	11.336	11.503

TABELA 4.Broj nezaposlenih lica u 2010. godini u Bosni i Hercegovini / index
(stanje na kraju mjeseca)

	Broj nezaposlenih lica	Index u odnosu na prethodni mjesec	Index u odnosu na isti mjesec prethodne godine
I /2010	516.321	101,1	105,7
II /2010	519.462	100,6	105,6
III /2010	519.207	100,0	105,2
IV /2010	515.914	99,4	104,6
V /2010	512.160	99,3	104,4
VI /2010	511.783	99,9	103,9
VII /2010	516.172	100,9	103,9
VIII /2010	517.508	100,3	103,4
IX /2010	517.062	99,9	102,9
X /2010	517.251	100,0	102,6
XI /2010	519.018	100,3	102,5
XII /2010	522.052	100,6	102,3

NEZAPOSLENOST ŽENA

Od ukupnog broja lica koja traže zaposlenje u 2010. godini bilo je 259.411 ili 50,2% žena. Procentualno povećanje nezaposlenih žena u 2010. godini iznosilo je 3,2%, dok je za muškarce bilo nešto veće i iznosilo je 4,6% u odnosu na prošlu godinu.

TABELA 5.

Prosječan broj nezaposlenih prema polu u 2009. i 2010. godini
BiH, (%) učešće žene, muškarci, index

	Ukupno	Žene	Muškarci
∅ 2010.	516.993	259.411	257.582
%	100,0%	50,2%	49,8%
∅ 2009.	497.562	251.343	246.219
%	100,0%	50,5%	49,5%
Index 2009./2010.	103,9%	103,2%	104,6%

Prosječan broj nezaposlenih lica u 2010. godini povećao se u odnosu na 2009. godinu za 19.431 ili 3,9%.

KVALIFIKACIONA STRUKTURA REGISTROVANE NEZAPOSLENOSTI

U kvalifikacionoj strukturi nezaposlenih lica u BiH najveći udio u ukupnoj nezaposlenosti u 2010. godini činila su lica sa trećim stepenom obrazovanja KV radnici 35,6%, zatim NKV radnici 31,2%, te radnici sa SSS 24,1%.

TABELA 6.

Kvalifikaciona struktura registrovane nezaposlenosti u 2010. godini

BiH, % učešće u ukupnoj nezaposlenosti

SA STANJEM NA DAN		Stepen stručnog obrazovanja								
		Ukupno:	VSS	VŠS	SSS	NSS	VKV	KV	PKV	NKV
31.1.2010.	Svega	516.321	18.004	7.279	122.728	2.140	4.163	184.409	14.402	163.196
	Žene	257.489	11.205	4.499	75.606	1.431	525	74.463	6.031	83.730
28.02.2010.	Svega	519.462	18.226	7.245	123.496	2.144	4.192	185.946	14.407	163.806
	Žene	258.651	11.341	4.463	76.009	1.428	534	74.940	6.022	83.914
31.03.2010.	Svega	519.207	18.744	7.208	123.400	2.124	4.167	185.761	14.355	163.448
	Žene	258.950	11.716	4.433	75.973	1.416	530	75.012	6.017	83.853
30.04.2010.	Svega	515.914	19.185	7.139	122.490	2.093	4.121	184.178	14.223	162.486
	Žene	258.267	12.041	4.411	75.545	1.403	533	74.622	5.987	83.725
31.05.2010.	Svega	512.160	19.388	7.136	121.454	2.058	4.077	182.400	14.086	161.561
	Žene	257.316	12.158	4.425	75.119	1.380	532	74.254	5.917	83.531
30.06.2010.	Svega	511.783	19.660	7.143	122.307	2.025	4.045	181.853	14.124	160.626
	Žene	257.570	12.358	4.441	75.473	1.370	528	74.133	5.908	83.359
31.07.2010.	Svega	516.172	20.950	7.338	124.048	2.024	4.059	183.407	14.059	160.287
	Žene	259.977	13.327	4.604	76.416	1.369	527	74.669	5.870	83.195
31.08.2010.	Svega	517.508	21.833	7.675	124.698	2.019	4.055	183.316	13.984	159.929
	Žene	261.172	14.055	4.846	76.772	1.365	530	74.707	5.846	83.051
30.09.2010.	Svega	517.062	20.062	7.127	126.091	2.020	4.047	183.947	13.923	159.845
	Žene	260.295	12.822	4.421	77.472	1.363	534	74.866	5.849	82.968
31.10.2010.	Svega	517.251	20.406	7.092	126.603	2.006	4.037	183.666	13.922	159.520
	Žene	260.360	13.089	4.390	77.468	1.356	529	74.751	5.828	82.949
30.11.2010.	Svega	519.018	21.206	7.172	127.224	1.996	4.037	183.959	13.915	159.510
	Žene	261.176	13.608	4.420	77.756	1.353	519	74.734	5.834	82.953
31.12.2010.	Svega	522.052	21.814	7.201	127.584	2.009	4.051	185.247	13.980	160.166
	Žene	261.705	13.969	4.439	77.822	1.355	522	74.762	5.846	82.990
Ø 2010	Svega	516.993	19.957	7.230	124.344	2.055	4.088	184.008	14.115	161.198
	Žene	259.411	12.641	4.483	76.453	1.382	529	74.659	5.913	83.352
Ø 2010	Svega	100,0%	3,9%	1,4%	24,1%	0,4%	0,8%	35,6%	2,7%	31,2%
%	Žene	100,0%	4,9%	1,7%	29,5%	0,5%	0,2%	28,8%	2,3%	32,1%

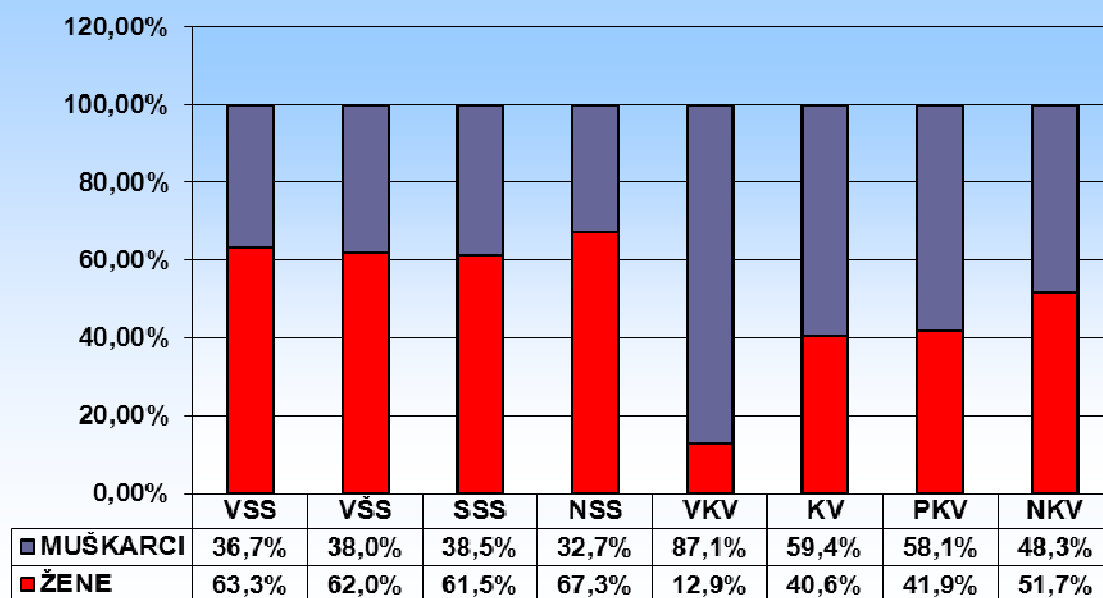
Procentualno učešće žena, u kvalifikacionoj strukturi nezaposlenih lica, sa VSS, VŠS, SSS, NSS i NKV veće je od procentualnog učešća muškaraca, dok je VKV, KV i PKV žena procentualno manje nego muškaraca.

TABELA 7.

Kvalifikaciona struktura registrovane nezaposlenosti prema polu u 2010. godini
BiH, % učešće žene, muškarci

	Stepen stručnog obrazovanja								
	Ukupno:	VSS	VŠS	SSS	NSS	VKV	KV	PKV	NKV
Ø 2010 ukupno	516.993	19.957	7.230	124.344	2.055	4.088	184.008	14.115	161.198
Ø 2010 žene	259.411	12.641	4.483	76.453	1.382	529	74.659	5.913	83.352
%	50,2%	63,3%	62,0%	61,5%	67,3%	12,9%	40,6%	41,9%	51,7%
Ø 2010 muškarci	257.582	7.316	2.747	47.891	673	3.559	109.348	8.202	77.847
%	49,8%	36,7%	38,0%	38,5%	32,7%	87,1%	59,4%	58,1%	48,3%

PROCENTUALNO UČEŠĆE MUŠKARACA I ŽENA U UKUPNOJ NEZAPOSLENOSTI GLEDANO PREMA KVALIFIKACIONOJ STRUKTURI U BIH U 2010. GODINI

ZAPOŠLJAVANJE SA EVIDENCIJE

U 2010. godini, sa evidencija Federalnog zavoda za zapošljavanje, Zavoda za zapošljavanje Republike Srpske i Zavoda za zapošljavanje Brčko Distrikta BiH ukupno je zaposleno 73.628 nezaposlenih lica, što je u odnosu na 2009. godinu više za 5.725 ili 8,4%.

TABELA 8.
Zaposleni sa evidencija zavoda i službi zapošljavanje - BiH/entiteti
u 2010. godini

	I 2010.	II 2010.	III 2010.	IV 2010.	V 2010.	VI 2010.	VII 2010.	VIII 2010.	IX 2010.	X 2010.	XI 2010.	XII 2010.
Bosna i Hercegovina	4.018	4.482	5.929	7.235	6.847	7.088	6.313	5.690	8.767	6.820	4.918	5.521
Federacija BiH	2.994	3.080	3.903	5.111	4.643	4.077	3.998	3.701	5.686	4.077	2.902	4.004
Republika Srpska	967	1.335	1.952	2.056	2.085	2.933	2.224	1.919	2.970	2.667	1.918	1.451
Brčko Distrikt BiH	57	67	74	68	119	78	91	70	111	76	98	66

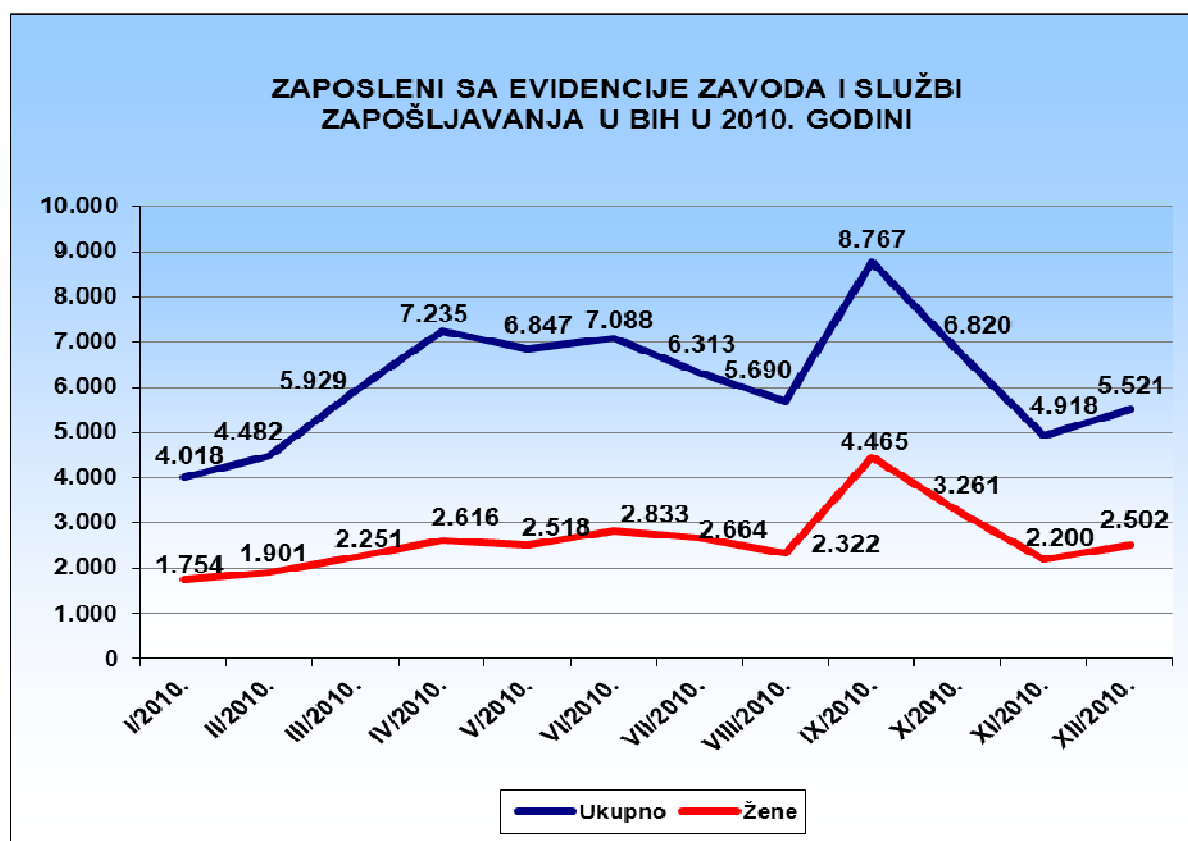
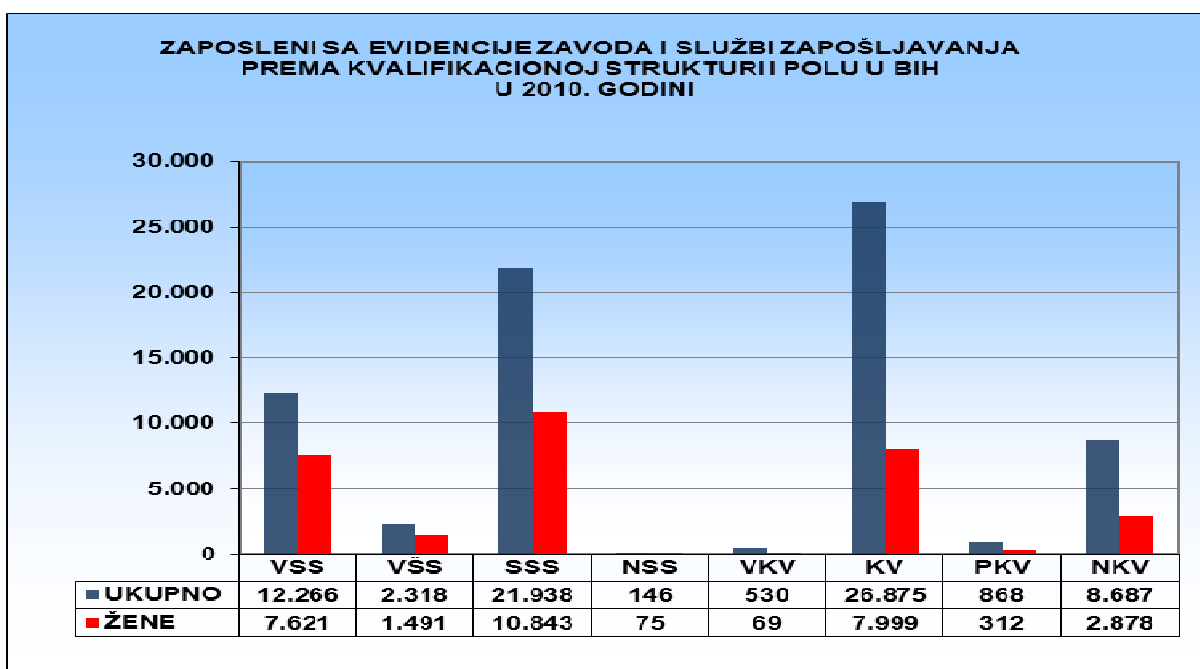
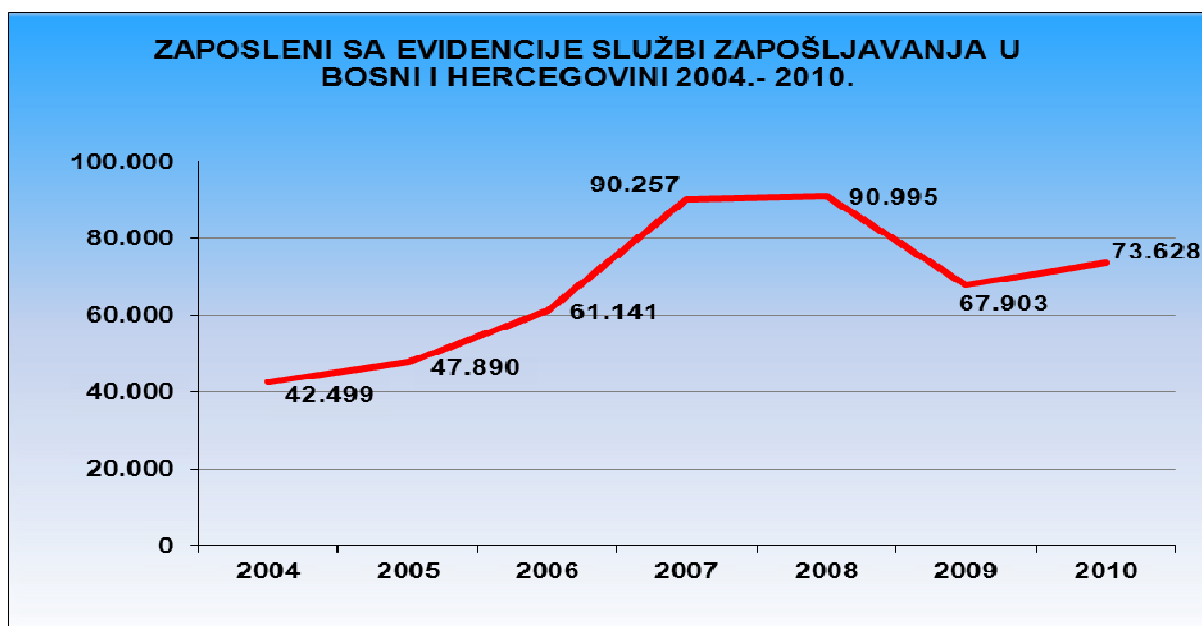

TABELA 9.

 Zaposleni sa evidencija zavoda i službi zapošljavanje - BiH/entiteti
 2004. - 2010.

	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
Bosna i Hercegovina	42.499	47.890	61.141	90.257	90.995	67.903	73.628

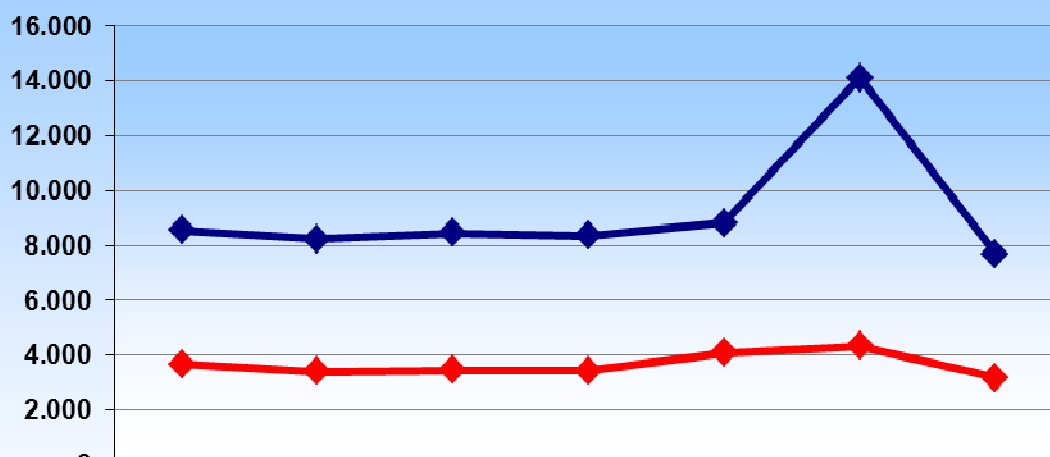

MATERIJALNA I SOCIJALNA SIGURNOST

U decembru 2010. godine novčanu naknadu koristilo je 7.686 lica ili 1,47% od ukupnog broja registrovanih nezaposlenih lica. Ovaj broj se u odnosu na isti period 2009. godine, kada je novčanu naknadu koristilo 14.102 lica, smanjio za 6.416 lica ili 83,5%.

TABELA 10.
Materijalna i socijalna sigurnost nezaposlenih u Bosni i Hercegovini
Korisnici novčane naknade, indeksi

Aplikacija - obilježja	Korisnici novčane naknade				Indeks XII 2010/III 2010
	III 2010	VI 2010	IX 2010	XII 2010	
Bosna i Hercegovina:	16.326	12.679	9.078	7.686	47,1
Federacija BiH	11.393	8.722	6.126	4.827	42,4
Republika Srpska	4.692	3.758	2.718	2.499	53,3
Brčko Distrikt BiH	241	199	234	360	149,4

KORISNICI NOVČANE NAKNADE U SLUČAJU NEZAPOSLENOSTI U BIH - XII/2004-XII/2010

	XII /2004	XII /2005	XII /2006	XII /2007	XII /2008	XII /2009	XII /2010
BIH Ukupno	8.547	8.223	8.453	8.359	8.812	14.102	7.686
BIH Žene	3.682	3.419	3.465	3.431	4.087	4.335	3.181

BIH Ukupno BIH Žene

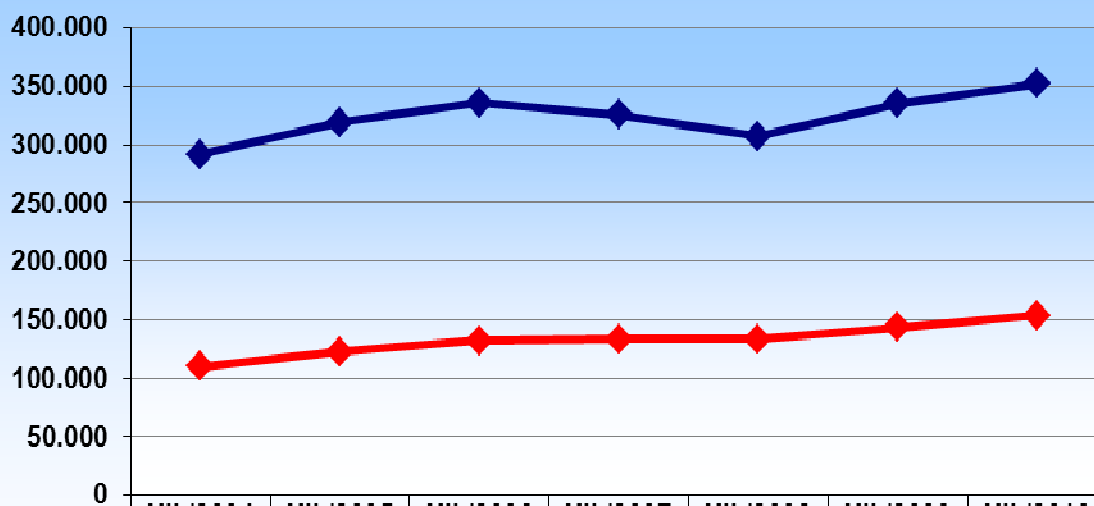
Pravo na zdravstvenu zaštitu u decembru 2010. godine ostvarila su 351.634 lica što je 67,4% od ukupno registrovane nezaposlenosti u BiH. Broj korisnika zdravstvene zaštite u odnosu na isti period prethodne godine povećao se za 16.482 ili 4,9%.

TABELA 11.

Materijalna i socijalna sigurnost nezaposlenih u Bosni i Hercegovini
Korisnici zdravstvenog osiguranja, indeksi

Aplikacija - obilježja	Korisnici zdravstvenog osiguranja				Indeks XII 2010/III 2010
	III 2010	VI 2010	IX 2010	XII 2010	
Bosna i Hercegovina:	344.205	339.102	343.544	351.634	102,2
Federacija BiH	206.789	204.159	207.856	211.742	102,4
Republika Srpska	131.548	128.962	129.481	133.422	101,4
Brčko Distrikt BiH	5.868	5.981	6.207	6.470	110,3

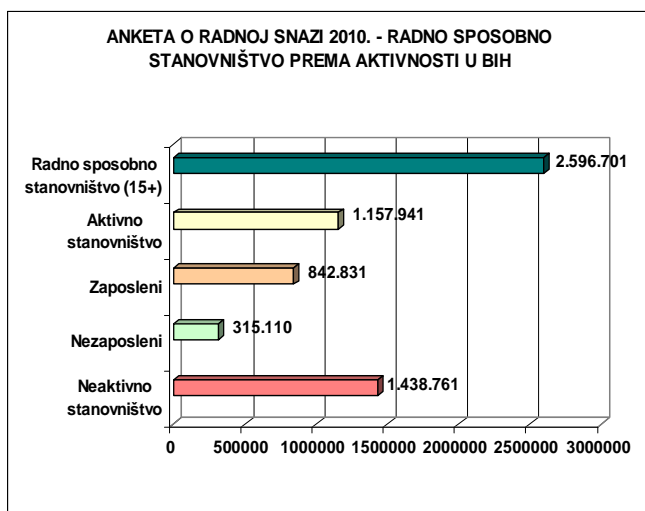
**KORISNICI ZDRAVSTVENE ZAŠTITE U BIH
XII/2004. - XII/2010.**

— BIH Ukupno — BIH Žene

Anketa o radnoj snazi

RADNA SNAGA PO AKTIVNOSTI

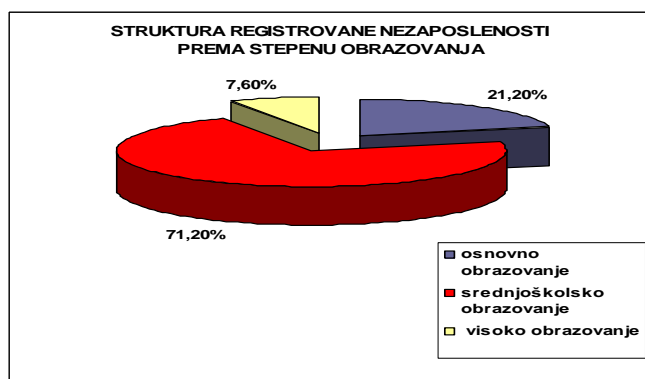
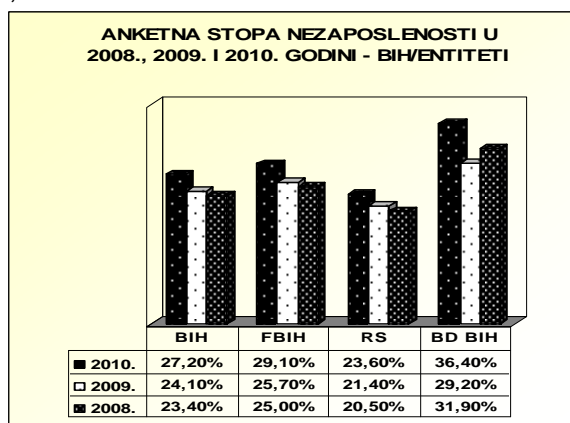
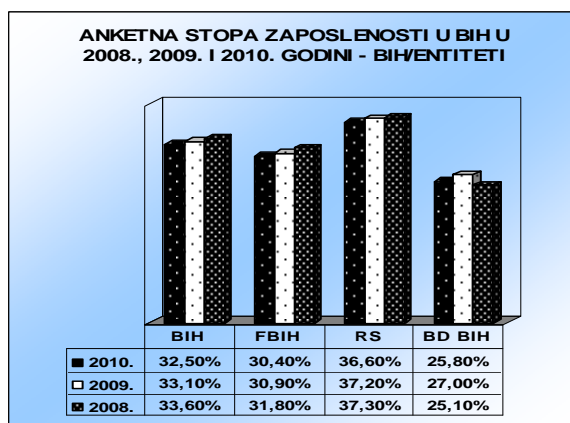
Prema rezultatima Ankete o radnoj snazi za 2010. godinu³, u BiH radnu snagu (ekonomski aktivno stanovništvo) je činilo 1.157.940 osoba, dok je broj neaktivnih iznosio 1.438.761 osoba. U okviru radne snage bilo je **842.831 zaposlenih i 315.110 nezaposlenih lica**.

Broj aktivnih i neaktivnih lica koji čine radno sposobno stanovništvo se povećao u odnosu na 2009. godinu. Radna snaga – aktivno stanovništvo povećala se za 2,3%. Broj zaposlenih lica manji je za 1,9%, dok se broj nezaposlenih lica povećao za 15,7% u odnosu na 2009. godinu.

Stopa zaposlenosti manja je u odnosu na 2009. godinu za 0,6% i u 2010. godini je 32,5%.

STOPA ZAPOSLENOSTI I NEZAPOSLENOSTI

Stopa nezaposlenosti veća je u odnosu na 2009. godinu za 3,1% i u 2010. godini je 27,2%.

KARAKTERISTIKE ANKETNE NEZAPOSLENOSTI

Prema ovoj Anketi, polna struktura nezaposlenih je: 57,9% muškaraca i 42,1% žena.

Obrazovna struktura nezaposlenosti pokazuje da najveći udio 71,2% čine osobe sa završenom srednjom školom, 21,2% su osobe sa osnovnim obrazovanjem i niže, dok je 7,6% završilo višu školu, fakultet, akademiju, magisterij ili doktorat.

³ Izvor: Agencija za statistiku BiH, Anketa o radnoj snazi

Izvori podataka i metodološka pojašnjenja

Izvori podataka koji se koriste u izradi Biltena su: Agencija za statistiku BiH, Federalni zavod za statistiku, Republički zavod za statistiku Republike Srpske, Federalni zavod za zapošljavanje, Zavod za zapošljavanje Republike Srpske i Zavod za zapošljavanje Brčko Distrikta BiH.

Objašnjenje znakova i pojmova

- **Nezaposlena lica** su lica bez zaposlenja koja su sposobna za rad, starosne dobi od 15 do 65 godina i koja su evidentirana u biroima zavoda i službi zapošljavanja u Bosni i Hercegovini.
- **Lica koja prvi put traže zaposlenje** su evidentirana lica u biroima zavoda i službi zapošljavanja u Bosni i Hercegovini koja ranije nisu bila u radnom odnosu.
- **Nezaposlena lica zbog prestanka rada organizacija i poslodavaca** su evidentirana lica u biroima zavoda i službi zapošljavanja u Bosni i Hercegovini, a ostala su bez posla zbog prestanka rada organizacija i poslodavaca.
- **Korisnici novčane naknade** su nezaposlena lica evidentirana u opštinskim biroima zavoda i službi zapošljavanja u Bosni i Hercegovini koja su prema odredbama Zakona ostvarila ovo pravo.
- **Novoprijavljena lica koja prvi put traže zaposlenje** su lica koja se opštinskim biroima zavoda i službi zapošljavanja u Bosni i Hercegovini prijavljuju prvi put radi zaposlenja.
- **Zaposleni sa evidencija službi za zapošljavanje** su lica koja su se zaposlila u zemlji i inostranstvu tokom izvještajnog mjeseca, a bila su evidentirana u zavodima i službama zapošljavanja kao nezaposlena lica.
- **Potrebe za radnicima** predstavljaju broj traženih radnika i pripravnika za nepopunjena i novootvorena radna mjesta koje organizacije i poslodavci prijavljuju u biroima zavoda i službi zapošljavanja u Bosni i Hercegovini.
- **Realizirane prijave o potrebama za radnicima** predstavljaju broj zaposlenih radnika i pripravnika prema izvještaju o zasnivanju radnog odnosa, koje poslodavci dostavljaju u biroima nekog od zavoda i službi zapošljavanja u Bosni i Hercegovini.

Skraćenice

NKV	nekvalifikovani radnik	NSS	niža stručna sprema
PKV	polukvalifikovani radnik	SSS	srednja stručna sprema
KV	kvalifikovani radnik	VŠS	viša školska sprema
VKV	visoko kvalifikovani radnik	VSS	visoka stručna sprema

Znakovi

-	nema pojave	...	ne raspolaže se podacima
*	ispravljen podatak	()	procijenjen podatak
θ	prosjeak	1)	oznaka za napomenu

Područja djelatnosti prema KD:

A	Poljoprivreda, lov i šumarstvo
B	Ribarstvo
C	Rudarstvo i vađenje
D	Prerađivačka industrija
E	Snabdijevanje električnom energijom, plinom i vodom
F	Građevinarstvo

- G Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikla te predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo
- H Hoteli i restorani
- I Prijevoz, skladištenje i veze
- J Finansijsko posredovanje
- K Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge
- L Javna uprava i odbrana;obavezno socijalno osiguranje
- M Obrazovanje
- N Zdrastvena zaštita i socijalna pomoć
- O Ostale javne, društvene, socijalne i lične uslužne djelatnosti